

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Studijní program: N6202 - Hospodářská politika a správa

Studijní obor: Pojišťovnictví

**VÝZNAM A SPECIFIKA PROVOZOVÁNÍ ZEMĚDĚLSKÉHO
POJIŠTĚNÍ**

SIGNIFICATION AND SPECIFICITY OF AGRICULTURAL INSURANCE

DP – PO – KPO 2007 29

MARKÉTA VACKOVÁ

Vedoucí práce: Ing. Radek Moc – Česká pojišťovna, a. s.

Konzultant: Ing. Václav Vilhelm, CSc. – Česká pojišťovna, a. s.

Počet stran: 81

Počet příloh: 6

Datum odevzdání: 11. května 2007

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta VACKOVÁ**

Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**

Studijní obor: **Pojišťovnictví**

Název tématu: **Význam a specifika provozování zemědělského pojištění**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Historie krytí zemědělských rizik na našem území
2. Současná rizika a možnosti jejich krytí pojištěním
3. Zásahy státu do zemědělského pojištění
4. Porovnání s vybranými trhy zemědělského pojištění v Evropské Unii

Rozsah práce: 60 - 70

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

Marvan, M. a Chaloupecký, J. Dějiny pojišťovnictví v Československu. Díl 2, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918-1945). 1. vyd. Bratislava: Česká pojišťovna, 1993

Marvan, M. a Chaloupecký, J. Dějiny pojišťovnictví v Československu. Díl 3, Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945-1992). 1. vyd. Praha: Česká pojišťovna, 1997

Bland, D. Insurance: Principle and Practise. Londýn: CII London, 1993
interní materiály pojišťoven a zajišťoven
odborná periodika

materiály vydané odbornými a státními institucemi

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Radek Moc

Česká pojišťovna a. s.

Konzultant diplomové práce:

Ing. Václav Vilhelm, CSc.

Česká pojišťovna, a. s.

Datum zadání diplomové práce:

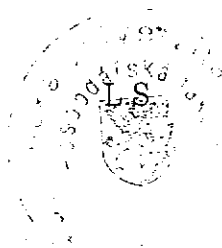
31. října 2006

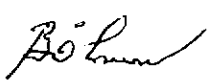
Termín odevzdání diplomové práce:

11. května 2007

doc. Dr. Ing. Olga Haspřová

děkanka

doc. Ing. Arnošt Böhm, CSc.

vedoucí katedry

V Liberci dne 31. října 2006

Na tomto místě bych chtěla poděkovat panu Ing. Radku Mocovi za příkladné vedení a cenné podněty, panu Ing. Václavu Vilhelmovi, CSc. za pomoc při sbírání podkladů a všem, kteří mě v mém úsilí podporovali.

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 7. května 2007

Resumé

Téma mé diplomové práce je zemědělské pojištění v České republice. Zaměřuji se na historii pojištění, současný stav, státní podporu i situaci v Evropské unii. Práce je rozdělena do 3 hlavních částí. V první části popisuji historii a vývoj zemědělského pojištění na našem území od jeho vzniku až po současnost. Druhá část je věnována obecné charakteristice zemědělského pojištění, především 3 hlavním typům (pojištění plodin, pojištění hospodářských zvířat a pojištění lesních porostů) a konkrétní nabídce produktů pojišťoven na českém pojistném trhu. Ve třetí části zdůrazňuji roli státu v zemědělském pojištění a popisuji poskytovanou státní podporu v České republice v současné době i v blízké budoucnosti. Také se zaměřuji na systém zemědělského pojištění a státní podpory ve vybraných zemích Evropské unie.

Resume

Agricultural insurance in the Czech Republic is topic of my diploma thesis. I target history of insurance, present situation, state support and subvention and situation in the European Union. My thesis is divided into three main parts. In the first part I describe history and development of agricultural insurance in our territory from the point of its origin to the present situation. The second part is about general characteristics of agricultural insurance, especially three main types (crop insurance, livestock insurance and forest insurance) and about particular products offered by insurance companies in the Czech insurance market. In the third part I point out the role of the state and I describe provided state support in the Czech Republic in the present time and in the near future. I also aim to the system of agricultural insurance and state support in other selected countries of the European Union.

Klíčová slova

Zemědělské pojištění

Agricultural insurance

Pojištění plodin

Crop insurance

Pojištění hospodářských zvířat

Livestock insurance

Pojištění lesních porostů

Forest insurance

Historie zemědělského pojištění

History of agricultural insurance

Státní podpora pojištění

State support of insurance

Eliminace zemědělských rizik

Agricultural risk elimination

Obsah

Seznam zkratek.....	10
1. Úvod	11
2. Historie krytí zemědělských rizik na našem území	13
2.1. V období 1. republiky (1918 – 1938)	13
2.1.1. V letech 1918 – 1923.....	13
2.1.2. V letech 1924 – 1929.....	15
2.1.3. V letech 1930 - 1938	17
2.1.4. Snahy o „zveřejnění“ pojištění některých zemědělských rizik	19
2.2. V období 2. světové války (1939 – 1945)	21
2.3. V období přechodu a budování centrálně plánovaného hospodářství (1945 –1989).....	23
2.3.1. V letech 1945 - 1948	23
2.3.2. V letech 1948 – 1968.....	24
2.3.3. V letech 1969 – 1989.....	29
2.4. Vývoj zábrany škod	31
3. Současná rizika a možnosti jejich krytí pojištěním	36
3.1. Období transformace české ekonomiky jako základ pro současný stav zemědělského pojištění	36
3.2. Pojištění zemědělských rizik	38
3.2.1. Pojištění plodin	39
3.2.2. Pojištění hospodářských zvířat	42
3.2.3. Pojištění lesních porostů.....	44
3.2.4. Pojistný trh v roce 2005.....	44
3.3. Nabídka produktů zemědělského pojištění.....	46

3.3.1.	Hasičská vzájemná pojišťovna, a. s.....	48
3.3.2.	Generali Pojišťovna, a. s.....	49
3.3.3.	Česká pojišťovna, a. s.....	49
3.3.4.	Agra pojišťovna.....	56
4.	Role státu v zemědělském pojištění.....	58
4.1.	Podpora zemědělského pojištění v České republice.....	59
4.1.1.	Program „Podpora pojištění“.....	60
4.1.2.	Možné přístupy k řešení podpory zemědělského pojištění.....	63
4.2.	Situace v Evropské unii	68
4.2.1.	Systémy státních podpor ve vybraných zemích EU	70
5.	Závěr.....	75
	Použité zdroje	79
	Seznam příloh	81

Seznam zkratek

a. s.	akciová společnost
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
BSE	nemoc šílených krav
č.	číslo
ČAP	Česká asociace pojišťoven
ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
EU	Evropská unie
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KSČ	Komunistická strana Československa
mil.	milion
mld.	miliarda
n. p.	národní podnik
např.	například
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a. s.
resp.	respektive
SZP	Společná zemědělská politika EU
TBC	tuberkulóza
tis.	tisíc
tj.	to jest
tzv.	tak zvaný

1. Úvod

Zemědělství a zemědělská problematika patří v tržní ekonomice k velmi důležitým, ale také velmi složitým ekonomickým a politickým otázkám. Rizika, která doprovázejí zemědělskou činnost, mohou dosahovat až katastrofických rozměrů. Existuje hned několik dobrých důvodů, proč je důležité klást velký důraz na řízení rizik v zemědělství. Prvním důvodem je fakt, že zemědělství je surovinovou základnou pro výrobu potravin, a proto škody v zemědělství by mohly pro stát znamenat ohrožení jeho potravinové bezpečnosti. Potravinovou nesoběstačností by se ztížila i jeho zahraniční politická pozice. Zemědělství také zaměstnává nemalou část populace, takže výkyvy v zemědělské produkci znamenají značné výkyvy v oblasti zaměstnanosti. Následky škod způsobené realizací zemědělských rizik znamenají pro zemědělce a zemědělské podniky značné existenční problémy. Rizika, se kterými se zemědělství potýká, souvisí se specifickými rysy celého odvětví. Jde především o biologický charakter produkce, významný vliv klimatu, počasí a přírodních katastrof, nízká cenová a důchodová pružnost na agrárních trzích, omezená skladovatelnost zemědělských produktů, sezónnost produkce atd. Zemědělství je obecně pojímáno jako jedno z odvětví s nejvyšší mírou rizika.

Proto je v současné době nevyhnutelné zabývat se způsoby a metodami řešení problému, jak eliminovat zemědělská rizika nebo jak alespoň omezit míru jejich výskytu a realizace na minimum. Toto téma bude v blízké budoucnosti stále aktuálnější, zejména vzhledem ke klimatickým změnám, velkým výkyvům počasí a celkovému globálnímu oteplování. A právě jedním z možných, léty a praxí ověřených způsobů eliminace rizik je pojištění.

Vzhledem k výše jmenovaným negativním dopadům zemědělských rizik na celou ekonomiku a vzhledem k veliké aktuálnosti jsem se rozhodla zaměřit svou práci právě na jeden z nejvýznamnějších nástrojů snižování rizika – na zemědělské pojištění. Přestože ani pojištění není samospasné a nekryje zdaleka všechna rizika ohrožující zemědělskou výrobu, myslím si, že je velmi účinné a vhodné pro každého zemědělce od drobného chovatele či pěstitele až po velkovýrobce. V pojištění zemědělských rizik hraje také nezastupitelnou úlohu stát, který by se měl nejen snažit motivovat a podporovat zemědělce v uzavírání pojistných smluv, ale také jim pomáhat vypořádat se s riziky, která nelze komerčně pojistit.

Hlavním cílem mé práce je nejen popsat současnou podobu zemědělského pojištění v České republice, ale také jeho historii a vývoj v rámci Československa. Zemědělské pojištění má totiž na našem území dlouhou tradici a jeho kořeny sahají až do 18. století. I vláda České republiky si uvědomuje důležitost a nezbytnost státní podpory zemědělského pojištění a zemědělců vůbec, proto část práce věnuji právě státní podpoře, jejímu vývoji v posledních letech i nutnosti zavést v dohledné budoucnosti nové systematické řešení. Protože ale nejsme jediní zemědělci na světě a od roku 2004 je naše země součástí Evropské unie, stručně nastíním systém pojištění a především státní podpory ve vybraných zemích Evropského společenství.

2. Historie krytí zemědělských rizik na našem území

Pojištění, jako nástroj krytí rizik, se na našem území začalo objevovat již v 18. století, tedy v dobách, kdy české země byly součástí habsburské monarchie. Za největší nebezpečí byly považovány požáry, které ohrožovaly jak majetek obyvatel, tak přinášely ztrátu pracovních příležitostí. Dokonce již roku 1699 podal Jan Kryštof Bořek návrh, aby bylo v Čechách zavedeno požární pojištění budov. K realizaci však nedošlo. Pozornost byla ale věnována i rizikům v zemědělské oblasti, protože zemědělství zajišťovalo většinu příjmů a naléhavě vyžadovalo ochranu.

Zakládání pojišťoven podněcovala svými dopisy a patenty již císařovna Marie Terezie. Za její vlády byl například založen Fond na úhradu škod vzniklých požáry, povodněmi a nepřízní počasí. Právní úpravu pojištění a pojišťovnictví v českých zemích upravil až císař František I., který roku 1819 vydal patent, jímž se povolovalo pojištění jako soukromé podnikání.

Před 1. světovou válkou bylo v oblasti zemědělství rozšířené především krupobitní pojištění. Poskytovala ho například První česká vzájemná pojišťovna se sídlem v Praze jako pojištění plodin proti krupobití. Pouze na tento typ pojištění se soustředil Vzájemný pojišťovací spolek statkářů a nájemců proti krupobití, Praha, zabývala se jím také například Plaňanská vzájemná pojišťovna v Plaňanech či Moravsko-slezská vzájemná pojišťovna v Brně, která poskytovala pojištění sklizně. V oblasti pojištění hospodářských zvířat existovalo mnoho spíše malých pojišťovacích spolků. [14]

2.1. V období 1. republiky (1918 – 1938)

2.1.1. V letech 1918 – 1923

Zemědělské pojištění po 1. světové válce se týkalo především 2 hlavních oblastí. Pojišťování hospodářských zvířat, hlavně skotu a koní, a pojišťování škod z krupobití. Podle přijatého pojistného a zajištění nemělo příliš velký význam z hlediska pojištění majetku, ale z hlediska zabezpečování hladkého chodu zemědělské výroby mělo význam

obrovský. Jak je patrné z tabulky 2.1, v roce 1923 tvořilo krupobitní pojištění pouze 6,4 % objemu neživotního (elementárního) pojištění, pojištění hospodářských zvířat včetně koní dokonce jen 3,9 % objemu. [8]

Tabulka 2.1 – Podíl jednotlivých druhů pojištění na celkovém objemu přijatého pojistného a zajistného v roce 1923 (po srážce podílu zajistitelů)

DRUH	v TIS. Kč	%
Požár	100 551	57,2
Úraz	17 724	10,1
Doprava	11 981	6,8
Krupobití	11 177	6,4
Vloupání	10 862	6,2
Povinné ručení	7 626	4,3
Ostatní	6 950	3,9
Hospodářská zvířata (bez koní)	3 652	2,1
Koně	3 236	1,8
Stroje	2 044	1,2
CELKEM	175 803	100,0

Zdroj: MARVAN M. a CHALOUPECKÝ J. *Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918 – 1945)*. Bratislava: Česká pojišťovna a. s., 1993. S. 87.

Krupobitní pojištění nabízely nejen pojišťovny, které ho poskytovaly již před 1. světovou válkou, ale i mnoho dalších, po roce 1918 nově zakládaných pojišťoven. Hlavní roli v pojištění hospodářských zvířat v Čechách hrál Zajišťovací svaz dobytčích pojišťoven v Praze. Z počátku se soustředil pouze na zajišťování spolků pro pojišťování skotu či koní, po roce 1918 ale začal provozovat i přímé pojištění (konkrétně kastrační pojištění, pojištění hospodářských zvířat při dopravě a na výstavách a pojištění plemenných zvířat). Na Moravě fungovala Zemská dobytčí pojišťovna v Brně, která se oproti Zajišťovacímu svazu specializovala pouze na přímé pojištění hospodářských zvířat. Na celém území i nadále působilo velké množství pojišťovacích spolků, stejně jako před 1. světovou válkou.

Již od založení samostatné republiky, tedy od roku 1918, usilovala především agrární strana o zestátnění některých druhů pojištění, hlavně požárního a zemědělského. Tyto snahy však vyvolaly veliký odpor, takže k žádnému „zveřejnění“ pojištění v tomto období nedošlo. Viz kapitola 2.1.4. Snahy o „zveřejnění“ pojištění některých zemědělských rizik. [8]

2.1.2. V letech 1924 – 1929

V období hospodářské konjunktury v letech 1924 až 1929 se pojištění celkově pozitivně rozvíjelo, přibývalo velké množství nově zakládaných pojišťoven i zahraničních pojišťoven přicházejících na československý pojistný trh. Ovšem zemědělské pojištění, zvláště krupobitní, nemělo na různých ustláno. Stále probíhaly snahy o jeho „zveřejnění“ – viz kapitola 2.1.4. Snahy o „zveřejnění“ pojištění některých zemědělských rizik.

Krupobitní pojištění jako okrajové elementární pojištění provozovala většina pojišťoven zaměřujících se na neživotní pojištění. Některé pojišťovny, například Plaňanská, které dříve nabízely pouze zemědělské pojištění, začaly rozšiřovat svou působnost do dalších odvětví neživotního pojištění a dokonce i do oblasti pojištění životního. Na konci období hospodářské konjunktury provozovalo na území Československa elementární pojištění celkem 40 tuzemských pojišťoven a 16 filiálek zahraničních pojišťoven.

V tomto období vznikalo i množství nových elementárních pojištění. Jak je patrné z tabulky 2.2, celkové přijaté pojistné a zajistné krupobitního pojištění dosahovalo téměř 50 mil. Kč, což je více jak čtyřikrát tolik co v roce 1923. Procentní podíl krupobitního pojištění na celkovém elementárním pojištění se však snížil z 6,3 % na 5,9 %. Podíl pojištění hospodářských zvířat výrazně klesl z 3,9 % v roce 1923 na pouhých 0,9 % v roce 1929 s celkovým přijatým pojistným ve výši 7 mil. Kč. [8]

Tabulka 2.2 – Pořadí důležitosti jednotlivých druhů pojištění v roce 1929 a jejich podíl na celku elementárních pojištění (podle výše přijatého hrubého pojistného a zajistného)

DRUH	V TIS. KČ	%
Požární pojištění	416 571	51,86
Pojištění odpovědnosti	100 442	12,50
Pojištění autokaska	58 305	7,62
Úrazové pojištění	50 719	6,31
Krupobitní pojištění	47 530	5,92
Pojištění proti krádeži vloupáním	43 152	5,37
Dopravní pojištění	33 525	4,17
Šomážní pojištění	14 829	1,85
Pojištění strojů	11 215	1,40
Pojištění skel	7 385	0,92
Pojištění koní a hovězího dobytka	7 308	0,91
Pojištění úvěrů	5 251	0,65
Pojištění valorů	2 211	0,28
Vodovodní pojištění	1 578	0,20
Pojištění proti zpronevěře	994	0,12
Pojištění proti ztrátě šperků	707	0,09
Cukrovarnické pojištění	579	0,07
Pojištění proti dešti	505	0,06
Pojištění koňských záprahů	261	0,03
Pojištění proti ztrátě jízdenek	178	0,02
Pojištění zvonů	14	0,00
CELKEM	803 259	100,00

Zdroj: MARVAN M. a CHALOUPECKÝ J. *Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918 – 1945)*. Bratislava: Česká pojišťovna a. s., 1993. S. 185 – 186.

2.1.3. V letech 1930 - 1938

Po období hospodářské konjunktury v letech 1924 až 1929 následovalo období hospodářské krize a deprese, které trvalo až do roku 1936. Teprve po tomto roce se začala ekonomika země zvedat, zejména díky rostoucímu zbrojnímu průmyslu. Vývoj pojišťovnictví – podobně jako v ostatních vyspělých zemích Evropy a světa – kopíroval vývoj celé ekonomiky, jen s určitým zpožděním vůči ostatním odvětvím národního hospodářství.

Ve složení pojišťoven působících na československém trhu došlo v tomto období jen k malým změnám. Vzniklo jen málo nových pojišťoven, ovšem na druhou stranu zkrachovala významná vídeňská pojišťovna Phönix-Leben. Největší roli v elementárním pojištění hrálo stejně jako ve všech předchozích letech požární pojištění. Zemědělské pojištění nebylo z hlediska přijatého pojistného nijak významné. Krupobitní pojištění dále poskytovala většina pojišťoven zabývajících se elementárním pojištěním.

Pojištění hospodářských zvířat se soustředilo především v malých, lokálních pojišťovacích spolcích. V této době se podařilo spojenými silami pojišťoven i soudů úplně zlikvidovat podvodné malé pojišťovací spolky, které hlavně ve 20. letech okrádaly důvěřivé občany. Nyní již seriózní pojišťovací spolky, orientující se hlavně na požární pojištění a pojištění hospodářských zvířat, se staly vhodným doplňkem větších pojišťoven, které jim poskytovaly zajistnou ochranu.

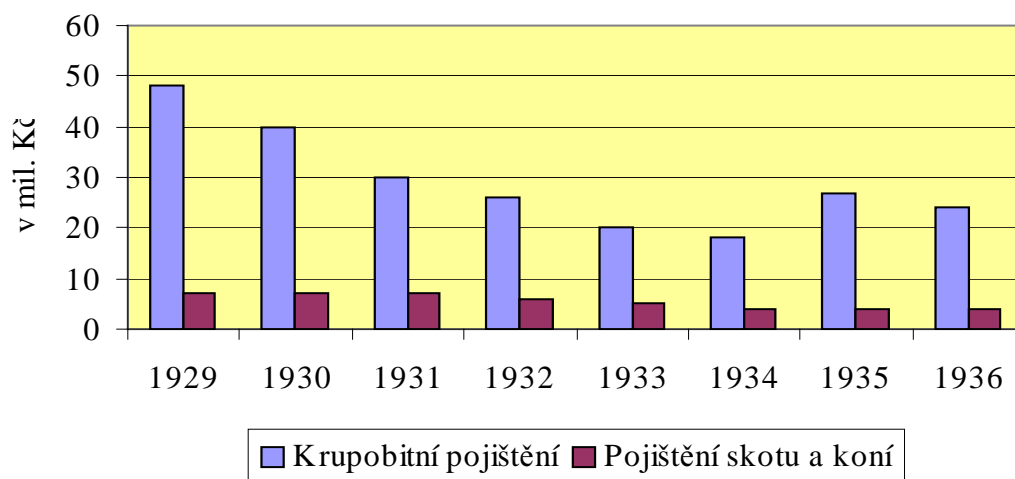
V grafu 2.1 je jasně vidět, že nejprve hospodářská krize a poté i oživování ekonomiky se na pojistném trhu projevovaly až s určitým zpožděním. V době, kdy celá ekonomika země již upadla do hluboké krize, celkové přijaté pojistné ve všech oblastech pojištění (tedy i zemědělské pojištění) teprve začínalo pozvolna klesat. [8]

Tabulka 2.3 – Přehled počtu malých pojišťovacích spolků v Českých zemích

ROK	POČTY SPOLKŮ PROVOZUJÍCÍCH POJIŠTĚNÍ					
	požární	koní	skotu	CELKEM	v nečinnosti	v likvidaci
1930	102	97	247	446	8	11
1931	105	102	248	455	4	2
1932	105	111	253	469	6	14
1933	107	117	261	485	4	2
1934	108	123	260	491	9	4
1935	110	125	254	489	5	6
1936	112	136	256	504	10	2

Zdroj: MARVAN M. a CHALOUPECKÝ J. *Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918 – 1945)*. Bratislava: Česká pojišťovna a. s., 1993. S. 284.

Graf 2.1 – Vývoj v přijatém pojistném a zajistném v zemědělském pojištění v letech 1929 – 1936

Zdroj: MARVAN M. a CHALOUPECKÝ J. *Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918 – 1945)*. Bratislava: Česká pojišťovna a. s., 1993. Vlastní zpracování

2.1.4. Snahy o „zveřejnění“ pojištění některých zemědělských rizik

Snahy o zestátnění některých druhů pojištění, případně o převedení některých druhů pojištění na veřejné pojišťovny – tzv. snahy o „zveřejnění“ pojištění - se v některých evropských zemích včetně Rakouska-Uherska začaly projevovat už na konci 19. století. Obě tyto tendence a s ještě větší silou se projeví i po skončení první světové války v nově vzniklém Československu. Zatímco snahy o zestátnění soukromého pojišťovnictví byly velmi brzy překonány, úsilí o zřízení veřejných pojišťoven, které by od soukromých pojišťoven převzaly krytí požárních a některých zemědělských rizik, se projevovalo v podstatě po celou dobu trvání první republiky.

O založení veřejných pojišťoven usilovala především agrární strana, která tím chtěla posílit svůj vliv na malé a střední rolníky. Již v roce 1918 podala návrh na „zveřejnění“ požárního a krupobitního pojištění, který později rozšířila i na pojištění hospodářských zvířat. V roce 1920 se tímto návrhem zabývalo Národní shromáždění Československé republiky, které vydalo následující rezoluci: *„Vládě se ukládá, aby bez odkladu přikročila k řešení otázky povinného živelního pojištění na základě těchto zásad:*

1. *Povinné pojištění se týká škod způsobených:*
 - a) *požárem na budovách a jiném majetku,*
 - b) *kрупobitím na polích a v zahradních plodinách,*
 - c) *pádem dobytka.*
2. *Působnost veřejného ústavu k tomu zřizovaného může být rozšířena i na dobrovolné pojištění všech předmětů, které nepodléhají povinnému pojištění.*
3. *Ke zřízení pojišťovacího ústavu přispěje stát patřičným úvěrem, který se postupně splatí z výnosů ústavu.*
4. *Pojišťovna pro případ škody živelní, zřízená za úvěrové pomoci státu, má monopolní postavení.“¹*

¹ MARVAN M. a CHALOUPECKÝ J. *Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918 – 1945)*. Bratislava: Česká Pojišťovna, a. s., 1993. S. 93.

Realizace této rezoluce byla uložena Ministerstvu vnitra a Ministerstvu zemědělství. Ministerstvo zemědělství nejprve studovalo zahraniční zkušenosti se „zveřejněním“ zemědělských rizik jak v minulosti, tak v současnosti a poté přikročilo k legislativním pracím. Oproti výše jmenované rezoluci ale neuvažovalo o zřízení jednoho pojišťovacího ústavu, ale o vybudování dvou specializovaných veřejných pojišťoven, jedné pro pojištění hospodářských zvířat a druhé pro krupobitní pojištění. Požární pojištění bylo pro soukromé pojišťovny velmi výnosné, a proto se jeho „zveřejnění“ nepodařilo prosadit. Byly také omezeny zásady povinného pojištění pouze na krupobitní pojištění. Pojištění hovězího dobytka bylo ponecháno jako dobrovolné pojištění poskytované prostřednictvím místních pojišťovacích spolků.

Stále ale snahy agrární strany o „zveřejnění“ některých rizik narážely na odpor většiny ostatních politických stran, představitelů soukromých pojišťoven i většiny významných pojišťovacích teoretiků. Do diskuze o vytváření veřejné pojišťovny se zapojoval jak odborný, tak denní tisk. Částečným úspěchem agrárníků bylo zřízení fondu pro účely živelního pojištění – v roce 1923. Fond byl stanoven ve výši 50 milionů Kč, po živelních pohromách v roce 1924 byl snížen na 40 milionů Kč. Agrárníci ale stále pokračovali ve snahách zavést veřejné pojišťovny pro krytí zemědělských rizik a veřejný zajišťovací ústav pro požární pojištění.

V roce 1925 Ministerstvo zemědělství (ovládané agrární stranou) vydalo tiskovou zprávu, ve které oznámilo počátek příprav nového zákona, který by uvedl v život dobrovolné veřejné krupobitní a dobytčí pojištění. Odpor soukromých pojišťoven i politických stran (nejen opozičních, ale i koaličních) stále bránil jeho úplnému zavedení. Byla dokonce ustanovena komise, která se ale také nedokázala jednoznačně shodnout zda opravdu přistoupit ke „zveřejnění“ a za jakých podmínek. O osudu veřejné pojišťovny pod kontrolou agrární strany nakonec rozhodla krupobitní katastrofa, která postihla zemědělce v roce 1929. Kdyby totiž v tomto roce již existovala veřejná krupobitní pojišťovna, museli by její pojištěnci přispět nejméně třístaprocentními doplatky na sanaci pojišťovny nebo by tuto sanaci musel zaplatit stát.

Hospodářská krize, která v roce 1929 vypukla po celém světě, odsunula myšlenku na „zveřejnění“ krupobitního pojištění a pojištění hospodářských zvířat do úplného zapomenutí. K vytvoření veřejných pojišťoven tedy do roku 1938 nedošlo. [8]

2.2. V období 2. světové války (1939 – 1945)

V roce 1939 začala pro Československo neslavná éra okupace Německem a světové války. Pojistné potřeby obyvatel se však nijak výrazně nezměnily, zvýšil se však pojistný zájem o jednotlivé druhy pojištění, hlavně v souvislosti se vzrůstající inflací a snahou obyvatel zbavit se přebytečných peněz. V oblasti pojišťovnictví byla stejně jako v jiných oblastech potlačována česká inteligence a měnily se právní normy ve prospěch Německa a proti židovskému obyvatelstvu. Například v roce 1939 vydalo Ministerstvo vnitra materiál pro všechny pojišťovny i pojišťovací spolky, ve kterém se uvádí, že v platných smlouvách lze změnit obmyšlenou osobu jen v případě, že tou osobou není Žid, a který zakazuje vyplácet pojistná plnění Židům – tato plnění pojišťovny vyplácely na účet u bank pouze ve prospěch oprávněných osob.

Okupační úřady se celkově snažily o zapojení českých pojišťoven do systému německého pojišťovnictví. Dozor nad touto oblastí převzalo Ministerstvo hospodářství a práce, které bylo pod přímým řízením Německa. Některé pojišťovny se v době okupace spojovaly s německými, jiné si pouze vyměňovaly pojistné kmeny - sudetské pojistné kmeny byly převáděny do říšskoněmeckých pojišťoven. V souvislosti s 2. světovou válkou také přestaly na českém území působit zahraniční pojišťovny ze zemí, které byly ve válce s Německem.

Protože okupační orgány měly veliký zájem o plynulé dodávky masa pro potřeby německých ozbrojených sil, bylo zavedeno povinné pojištění jatečného skotu, jatečných telat a jatečných vepřů. Toto pojištění monopolně zajišťovala pojišťovna Deutscher Bauerndienst, Tierersicherungs-Gesellschaft auf Gegenseitigkeit zu Berlin, Repräsentanz für das Protektorat Böhmen und Mähren v Praze. Přihlášku k pojištění byl povinen podat ten, kdo zvíře porážel nebo dával porážet. Přihlášena musela být všechna zvířata a to na místě určení (na trhu nebo v rozdělovně) u pověřence pojišťovny. V případě, že zvíře uhynulo během přepravy, pojištění sjednal a škodu pojišťovně oznámil dopravce nebo agentura, která dopravu zajišťovala. Pojistné platil porážející (řezník), ale větší část pojistného mu byla uhrazena. Každá škoda se musela neprodleně ohlásit, a to i s připojením lékařského osvědčení.

Jak se prodlužovala válka a zhoršovala vojenská situace Německa, začaly protektorátní úřady provádět různá úsporná opatření, mezi nimi například zákaz konání valných hromad vzájemných pojišťoven. Elementární pojištění (včetně zemědělského – viz výše) bylo v období 1939 – 1945 poznamenáno hlavně snahou okupačních úřadů a vlády zabezpečit hladký chod hospodářského života a na druhé straně snahou občanů zabezpečit si svůj majetek před narůstající inflací. Například byly sníženy sazby pro pojištění válečného nebezpečí v dopravním pojištění.

Z období války se dochovalo jen velmi málo věrohodných statistických údajů, z nichž by se daly získat ověřené údaje o rozsahu obchodní činnosti pojišťoven. Podle zmínek v denním tisku a odborných časopisech (které ani v době okupace nepřestaly vycházet) se ukazuje, že celkové přijaté hrubé pojistné rok od roku stoupalo. V životním a dopravním pojištění se objevovalo krytí válečných rizik, z ostatních elementárních pojištění bylo válečné nebezpečí vyloučeno. [8, 18]

Tabulka 2.4 – Celkové výsledky v jednotlivých druzích elementárního pojištění v letech 1940 a 1941 (přijaté brutto-pojistné v mil. Kč)

DRUH POJIŠTĚNÍ	1940	1941
Požární	395,1	442,0
Úrazové a odpovědnostní	197,0	230,3
Proti vloupání	58,4	63,9
Krupobitní	30,2	36,7
Dopravní	42,0	46,4

Zdroj: MARVAN M. a CHALOUPECKÝ J. *Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918 – 1945)*. Bratislava: Česká pojišťovna a. s., 1993. S. 320.

2.3. V období přechodu a budování centrálně plánovaného hospodářství (1945 – 1989)

2.3.1. V letech 1945 - 1948

Po definitivní kapitulaci Německa v květnu 1945, o kterou se zasloužily nejenom spojenecké armády, ale i domácí a zahraniční odboj, se Československo stalo opět samostatným a svrchovaným státem s vlastní vládou. Tu jmenoval 4. května v Košicích prezident Edvard Beneš. Programovým dokumentem této vlády byl tzv. Košický vládní program, který vypracovalo moskevské vedení Komunistické strany Československa a který se týkal všech základních otázek sociálně-politického, hospodářského a kulturního života i mezinárodního postavení Československa.. V oblasti hospodářské byl zakotven požadavek na konfiskaci majetku nacistů, zrádců a kolaborantů, dále provedení pozemkové reformy a hlavně zásada postavit peněžní a úvěrový systém, klíčové průmyslové podniky, přírodní a energetické zdroje i pojišťovnictví pod všeobecné státní vedení. Po volbách v roce 1946, kdy se do čela země dostal poprvé komunista, bylo zavedeno centrálně plánované hospodářství – tzv. dvouletý plán obnovy a výstavby hospodářství země.

V oblasti pojišťovnictví mělo nejprve dojít pouze k nacionalizaci pojišťoven (znárodnění zahraničních pojišťoven), ve skutečnosti však došlo k znárodnění všech soukromých pojišťoven, tedy i domácích. Protože ale v Československu působilo přes 700 pojišťoven a pojišťovacích spolků, nemohlo znárodnění proběhnout najednou. Nejprve se pojišťovny slučovaly a poté se ze zbytku staly národní podniky, které dostaly jednotné stanovy a byla jim jmenována představenstva. V čele sektoru pojišťovnictví stála Pojišťovací rada. Po diskuzích mezi představiteli KSČ, ostatních politických stran a Pojišťovací rady bylo nakonec schváleno působení 4 pojišťoven, národních podniků v Čechách a 2 na Slovensku.

Nebyla ale dořešena otázka pojištění hospodářských zvířat. Zda ho přičlenit k ostatním elementárním pojištěním či zda pro něj zřídit zvláštní pojišťovací ústav. Nakonec bylo přičleněno k ostatnímu elementárnímu pojištění. Provozovat ho však směla jen jedna pojišťovna, a to První československá pojišťovna. Zemědělské pojištění spadalo pod pojištění majetku organizací. Bylo stejně jako další pojištění dobrovolné, ale národní

správci byli stále upozorňováni na nutnost pojištění a sankcionování (např. odmítnutí poskytnutí úvěru) při zaviněném podpojištění nebo nepojištění se vůbec. [5, 9]

2.3.2. V letech 1948 – 1968

Intenzivní budování centrálně plánovaného hospodářství, které po roce 1948 stále zesilovalo, vneslo velké změny i do struktury pojistných potřeb. Především bylo třeba nově koncipovat pojistnou ochranu vytvořených průmyslových gigantů a také kolektivních zemědělských organizací – družstev a státních statků. Velké průmyslové, ale i zemědělské podniky vyžadovaly také kvalitativní změny v provádění zábrany škod. Především kolektivizované zemědělství potřebovalo rozsáhlou a nákladnou zábranu škod, hlavně v oblasti pojištění hospodářských zvířat.

Již na začátku roku 1948 došlo ke sloučení 4 pojišťoven pod První československou pojišťovnu, národní podnik. Celý pojistný trh byl zmonopolizován a zaplňovala jej jediná pojišťovna přejmenovaná na Československá pojišťovna, n. p., která sídlila v Praze. Poskytovala životní pojištění včetně nemocenského a pojištění proti škodám a úrazům – oba odbory byly ale spravovány samostatně a vedly se o nich oddělené účty. Pojišťovna byla pod vedením a dozorem státu, v roce 1952 se stala přímo státním pojišťovacím ústavem s názvem Státní pojišťovna. [9]

Se vznikem jednoho pojišťovacího subjektu je spojen i vznik jednotného pojištění socialistických organizací (jiné než socialistické organizace většinou uzavíraly pojištění jako běžní občané), zvláště pak jednotné pojištění socialistických zemědělských organizací. Pojištění organizací se stalo zákonným pojištěním. Nebylo proto ani nutné uzavírat smlouvu, ale na druhou stranu si ani nebylo možné vybrat rizika, proti kterým se pojistit. Od roku 1953 se pojištění organizací omezilo v podstatě jen na pojištění JZD, které bylo zčásti zákonné a zčásti dobrovolné. Podnik totiž nebyl brán jako samostatný hospodářský subjekt, ale jako státní majetek, a proto se jeho pojištění zdálo být zbytečné. Případné škody hradil stát přímo ze státního rozpočtu. [3]

Pojištění socialistických zemědělských organizací

Hlavním hospodářsko-politickým úkolem od počátku 50. let bylo združstevňování zemědělské výroby a budování jednotných zemědělských družstev (JZD). Aby bylo zajištěno hmotné zabezpečení tohoto důležitého odvětví národního hospodářství, byla mu věnována všemožná pomoc a podpora. Důležitou pomocí v tomto směru bylo i zabezpečení družstva pojištěním.

Zpočátku se pojistná ochrana JZD realizovala na základě pojistných sazeb platných pro pojištění jiných socialistických organizací. Brzy na to se začaly uplatňovat nové pojistné podmínky, schválené pro zemědělské skupinové pojištění rolníků, kde na pojištění majetku JZD byla stanovena sleva na pojistném 10 %. Od roku 1951 se řídilo pojistnými podmínkami a sazbami pro dobrovolné skupinové pojištění majetku Jednotných zemědělských družstev. Majetek družstva se pojišťoval proti živelním škodám (požár, výbuch, úder blesku, vichřice, krupobití, pád stromu, zřícení skal a zemin) a proti škodám způsobených nárazem dopravních prostředků, povodní, tíhou sněhu... Hospodářská zvířata se pojišťovala proti úhynu, proti nouzovému zabití (tzv. nucená porážka) z důvodu choroby, úrazu nebo následkem kastrace a proti ztrátě plemenitby.

Od roku 1953 se majetek JZD, dříve pojišťovaný pouze dobrovolně, musel začít pojišťovat povinně ze zákona. Majetek, kterého se toto zákonné pojištění netýkalo, si družstvo mohlo dobrovolně pojistit na základě Dohody o dobrovolném pojištění JZD. Mohlo si např. pojistit automobily, traktory a přívěsné vozíky proti poškození a odcizení, hospodářská zvířata si mohlo pojistit na plemennou hodnotu, nebo i na užitkovou hodnotu, mohlo si pojistit ovoce proti škodám způsobených krupobitím. Zákonné pojištění, které se týkalo plodin, se vztahovalo na škody způsobené krupobitím, požárem nebo vichřicí, povodní, průtrží mračen a záplavou, u zeleniny i jarními mrazy. Pojistná ochrana však měla u některých plodin ohraničený začátek a konec. Například u chmelu začínala až od okamžiku, kdy byl připnutý, u řepy a čekanky až od doby, kdy se začaly tvořit stonky, u rajčat a paprik až po vytvoření prvních květů... Pojistná ochrana končila sběrem plodů nebo oddělením plodin od půdy. Byly poskytovány určité slevy na pojistném, například 5 % na účely zábrany škod nebo až 25 % za dobré výsledky chovu hospodářských zvířat.

Pojištění Jednotných zemědělských družstev se prostřednictvím vyhlášek Ministerstva financí upravovalo téměř každý rok. I přes vysokou pasivní bilanci tohoto pojištění se rozšiřovala pojistná ochrana JZD. Zákonné nebylo jen pojištění majetku, ale nově i pojištění odpovědnosti JZD a pojištění motorových vozidel pro případ poškození a odcizení. Byla zavedena sleva 15 % z pojistného u nově zakládaných družstev, ale na druhou stranu se zrušilo poskytování slev z pojistného za např. protipožární opatření nebo za dobré výsledky chovu hospodářských zvířat.

Od roku 1967, kdy nabyl účinnosti nový zákon o pojišťovnictví, bylo nově upraveno zákonné pojištění JZD a socialistických zemědělských organizací vůbec. Zákonné pojištění se vztahovalo na poškození nebo zničení:

- budov, ohradních zdí a plotů,
- obilovin, luštěnin, chmele, tabáku, zeleniny, vinné révy, atd., (ne ovoce),
- zásob z vlastní výroby,
- strojů a jiných zařízení a ostatního mrtvého inventáře, jakož i zásob, které organizace nevyrobila,
- hospodářských a jiných zvířat, pokud škoda vznikla živelní událostí.

Dále se zákonné pojištění vztahovalo na poškození nebo zničení:

- přadných rostlin, brambor, tabáku a zeleniny (s výjimkou přezimované zeleniny) mrazem v době od 21. března do 20. června,
- ozimých obilovin a ozimé řepky vymrznutím,
- tabáku perenosporou.

Pojištěn byl majetek, který zemědělská organizace měla ve vlastnictví nebo správě či který měla v trvalém nebo dočasném užívání. Do zákonného pojištění již nepatřilo pojištění odpovědnosti z činnosti družstva, to si mohlo družstvo sjednat jako dobrovolné. Plnění pojišťovny za škody na zemědělských plodinách vycházelo ze zásady vypočítání výnosu osetého pozemku podle jeho hektarové výměry a hektarové úrody, plánovaného zemědělskou organizací pro příslušný druh plodiny. Pokud se úroda tohoto druhu neplánovala, vycházelo se z plánování jiné zemědělské organizace s obdobnými výrobními

podmínkami. Pojistné se platilo ročně, pojišťovna však vycházela zemědělským organizacím vstříc, a tak ho mohly platit ve 3 splátkách, a to 20 % do 31. května, dalších 30 % do 31. července a zbylých 50 % do 30. listopadu každého roku. [9]

Akce Dunaj 1965

V roce 1965 došlo na řece Dunaji na jižním Slovensku k obrovským záplavám a povodním. Na jaře měl Dunaj vysokou hladinu vody díky tání a dlouhodobým deštům nejen na Slovensku, ale i v Rakousku. V květnu byly zaplaveny veliké plochy jak obcí, tak především zemědělské půdy. V polovině června došlo k dalším záplavám a dokonce se protřhla hráz na levém břehu Dunaje u Patinců. Hladina vody Dunaje dosahovala až 802 cm. Rozsah záplav byl obrovský. Podle slovenského denního tisku záplavy zničily nebo poškodily 10 090 domů, celkem bylo zaplaveno 71 702 ha zemědělské půdy převážně s kulturami zrnin a dalších 114 000 ha půdy bylo zamokřeno. Zničeno také bylo 36 900 ovocných stromů. Půda byla celkově devastována a pokryta naplaveným pískem, štěrkem a bahnem.

Organizace zjišťování škod a hlavně stanovení náhrad byla jak pro slovenské, tak pro české pracovníky pojišťovny velmi náročná. Bylo třeba postupovat velmi rychle, aby se zabránilo dalším škodám. Bylo proto zřízeno zvláštní likvidační středisko i vydány zvláštní zásady pro likvidování škod. Protože ale v roce 1965 byly poměrně velké záplavy na různých místech po celém Československu, pro akci Dunaj nebylo dostatek volných likvidátorů. Rezervní fond Státní pojišťovny se v tomto roce díky výplatám pojistných plnění téměř celý vyčerpal.

Jednotná zemědělská družstva byla povinně ze zákona pojištěna, takže většina vzniklých škod jim byla proplacena Státní pojišťovnou. Celkem pojišťovna vyplatila plnění ve výši 362 555 343 Kčs, z toho jen zemědělským družstvům bylo vyplaceno 203 130 269 Kčs. Z obecné povahy záplav je jasné, že největší škody JZD byly způsobeny na plodinách – jak je také vidět v tabulce 2.5. [9]

Tabulka 2.5 – Vyplacené pojistné plnění Jednotným zemědělským družstvům v „akci Dunaj“ v roce 1965 (v Kčs)

	DUNAJ. STREDA	KOMÁRNO	CELKEM
budovy	1 036 174	9 880 307	10 916 481
inventář	1 372 913	11 045 362	12 418 275
motorová vozidla	188 852	806 459	995 311
plodiny	50 719 994	121 710 727	172 430 721
zvířata	796 676	5 572 805	6 369 481
CELKEM	54 114 609	149 015 660	203 130 269

Zdroj: MARVAN M. a CHALOUPECKÝ J. *Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945 - 1992)*. Praha: Česká pojišťovna a. s., 1997. S. 152.

Kromě pojištěných škod utrpěla JZD i škody na majetku, který pojištěn nebyl. Například v okrese Dunajská Streda škody za zničené ovocné stromy činily 1 306 828 Kčs, za ovoce na stromech 503 089 Kčs či škody za zničenou vinnou révu 516 072 Kčs. V okrese Komárno to byly mnohamilionové částky.

Protože rozsah škod byl katastrofální a ne všichni občané a ne všechn majetek byl pojištěn, československý stát byl nucen pomoci při odstraňování škod a obnově života v postižených oblastech pomocí státní podpory a různých finančních výhod. Státní pojišťovna tak zjišťovala všechny škody, ať už na majetku pojištěném nebo nepojištěném. Státní podporu a pomoc dostali jak pojištění občané a organizace – pokud jim pojistné plnění nestačilo na obnovu majetku, tak hlavně nepojištění. Ti ale dostali výplatu o 20 % nižší než byla zjištěná škoda a ještě jen do určitého limitu. Stát také poskytoval například bezúročné půjčky.

Povodeň na Dunaji přinesla škody na veřejných zařízeních (v dopravě a ve spojích), ve vodním hospodářství, v lesním hospodářství, v zemědělství, stavebnictví a dalších oblastech. Celkové škody byly odhadnuty na přibližně 3 154 mil. Kčs, po výplatách pojistných plnění pojišťovnou zbyly škody ještě za zhruba 2 700 mil. Kčs, které musely uhradit jednotlivé resorty z vlastních prostředků nebo z příslušných centrálních fondů. [9]

2.3.3. V letech 1969 – 1989

V roce 1968 byl přijat ústavní zákon, kterým vznikla Československá federativní republika. Tato změna se ve velké míře promítla i do oblasti pojišťovnictví. Místo jedné Státní pojišťovny byly vytvořeny 2 monopolní ústavy, a to Česká státní pojišťovna a Slovenská státní pojišťovna. Změnily se pojistné potřeby jak obyvatel – díky celkovému zvyšování životní úrovně, tak hlavně v souvislosti s přítomností sovětských okupačních vojsk. Sovětská armáda si pojišťovala svá motorová vozidla i odpovědnost za škodu.

V pojištění socialistických zemědělských organizací docházelo stále k dalším změnám. Od roku 1970 platila nová vyhláška, která ještě rozšiřovala pojistnou ochranu hlavně u pojištění plodin. Například mezi pojištěná rizika přibylo vymrznutí podsevů a víceletých krmovin. Postupně se legislativa upravovala a měnila, do zákonného pojištění byly kromě socialistických zemědělských organizací (JZD a státních statků) zahrnuty všechny státní či školní hospodářské organizace, které se zabývaly rostlinnou výrobou, šlechtitelstvím, chovem hospodářských zvířat či plemenářstvím. Do pojištění se zahrnovalo i pojištění úrody ovoce, a to pokud škoda vznikla jakoukoliv pojistnou událostí. Tzv. komplexní pojištění úrody ovoce se vztahovalo na snížení plánovaného výnosu v důsledku zničení, snížení množství nebo snížení kvality úrody jakoukoliv událostí, která vznikla od 1. ledna do sběru úrody v daném roce. Pokud samozřejmě toto snížení nebylo z důvodu nesprávného jednání, ošetřování nebo sběru. Pojistná ochrana se zvyšovala i u pojištění hospodářských zvířat, kde mezi pojištěná rizika patřila nejen živelní rizika, ale také velmi nebezpečné nákazy, hromadná onemocnění nebo hromadné otravy, prudké nadýmání a další. Po roce 1979 bylo zavedeno poskytování slev z pojistného z pojištění úrody za bezeškodní průběh či za nízké vyplacené pojistné plnění v předchozím roce. Tato sleva činila až 35 % pojistného. Také se dále rozšířila pojistná ochrana chovu hospodářských zvířat a zavedly se také slevy na pojistném za předchozí bezeškodní průběhy. [5]

Komplexní pojištění úrody

Protože v letech 1979 – 1981 vznikaly zemědělským podnikům obrovské škody na úrodě plodin, způsobené především nepojistitelnými riziky jako je sucho, a protože tyto škody

narušovaly ekonomickou stabilitu těchto organizací, rozhodla se československá vláda zavést nové pojištění, tzv. komplexní pojištění úrody. To by zahrnovalo i dříve nepojistitelná rizika, jako třeba sucho. Škody by se zjišťovaly jako rozdíl mezi tím, co organizace měla vypěstovat a tím, co skutečně vypěstovala.

Protože se jednalo o velmi velkou a razantní změnu pojištění, nejprve se přistoupilo k experimentu, aby podle jeho výsledku mohl být stanoven přesný rozsah pojištění a sazby pojistného. Experiment se prováděl mezi lety 1981 – 1983 a zapojena v něm byla necelá stovka organizací v Čechách i na Slovensku. Experimentální pojištění úrody se provádělo ne zákonně, ale na základě smluv. Plodiny byly rozděleny do skupin a sledovaly se výnosy jednotlivých skupin. Experiment se zdál vydařený, a proto se přistoupilo k zavedení pojištění jako zákonného.

Od roku 1986 tedy začalo fungovat komplexní pojištění úrody, které bylo povinné. Byly stanoveny vyšší sazby pojistného, ve kterých se kalkulovalo s 92 % škodovostí a zbylých 8 % měl tvořit zisk a přiděl do fondu zábrany škod. Skutečnost se však značně lišila. Již v roce 1986 (v prvním roce fungování) se na úrodě podepsalo dlouhodobé sucho, které pohltilo 70 % vyplaceného plnění. Slovenská státní pojišťovna sice vybrala v tomto roce 190 % pojistného oproti roku 1985, ale na druhou stranu na škodách vyplatila o 41,5 % více než činilo vybrané pojistné. Za první dva roky fungování pojištění vyplatily obě státní pojišťovny na škodách o 1 miliardu Kčs více, než přijaly na pojistném. Společně s poskytnutými slevami na pojistném a přídělech do fondu zábrany škod celkové výplaty převýšily přijaté pojistné o 1,5 miliardy Kčs.

Podobně nepříznivé výsledky byly i v dalších letech. Pojištění socialistických zemědělských organizací se hlavně díky komplexnímu pojištění úrody stalo velmi ztrátové a v tržním hospodářství by nemělo vůbec žádnou šanci na život. Byla však zabezpečována činnost zemědělských organizací a jejich ekonomická stabilita, což bylo hlavním cílem zájmů KSČ. Monopolní pojišťovny tak bez ohledu na vlastní ekonomické zájmy toto pojištění poskytovaly - v souladu s uplatňováním vedoucí úlohy KSČ. [9, 17]

Tabulka 2.6 – Průběh pojištění socialistických zemědělských organizací v letech 1985 a 1986 celkem za ČSSR (v mil. Kčs)

DRUH POJIŠTĚNÍ	PŘIJATÉ POJISTNÉ	VYPLACENÉ ŠKODY	ROZDÍL + -	ŠKODNÍ PROCENTO ²
Zákonné pojištění				
- živelní pojištění	411	345	+ 66	84
- pojištění úrody	8 046	9 332	- 1 286	116
- pojištění hospodářských zvířat	3 174	3 509	- 335	111
ZÁKONNÉ POJIŠTĚNÍ CELKEM	11 631	13 186	- 335	113
Smluvní pojištění	1 322	770	+ 552	58
CELKEM	12 953	13 956	- 1003	108

Zdroj: MARVAN M. a CHALOUPECKÝ J. *Dějiny pojištnictví v Československu (1945 - 1992)*. Praha: Česká pojišťovna a. s., 1997. S. 240.

2.4. Vývoj zábrany škod

Mezi základní činnosti pojišťoven patří nejenom činnost pojišťovací, ale také zábranná. Cílem zábranné činnosti je snižování rizika vzniku pojistné události, tedy i snižování rizika vzniku škody. Zábranná činnost pojišťoven může spočívat v prosazování nejrůznějších zábranných opatření přímo jejich provozováním, poskytováním příspěvků na zavedení těchto opatření, poskytováním slev na pojistném pro pojistníky mající tato opatření či kombinací předchozích. Některá zábranná činnost je pojišťovnám dána ze zákona, jinou si vybírají samy dle svých možností a zkušeností. Ve velkém měřítku se zábranné činnosti věnují spíše velké pojišťovny.

V prvních letech existence Československé republiky nebyla zábranná činnost příliš rozšířená. Omezovala se jen na požární pojištění, kdy pojišťovny byly ze zákona povinny odvádět 2 % přijatého hrubého pojistného na provoz hasičských organizací, a na dobrovolné příspěvky místním hasičským sborům. Také byly poskytovány slevy na

² Škodní procento je podíl vyplacených škod na přijatém pojistném vyjádřený v procentech

pojistném, ale opět pouze v oblasti protipožárních opatření. Probíhaly i pokusy o zavedení zábranné činnosti do zemědělského pojištění, respektive pojištění plodin, ale protože šlo o nefungující rozhánění krupobitních mraků střelbou ze speciálních hmoždířů, k zavedení nikdy nedošlo. V oblasti pojištění hospodářských zvířat byla situace lepší. Již v období první republiky byla zábranná činnost pojišťoven a především malých pojišťovacích spolků na vysoké úrovni. Pojišťovny (i pojišťovací spolky) si totiž velmi dobře uvědomovaly, že peníze investované do zábrany škod se bohatě vrátí v nižších výplatách pojistných plnění. Byly proto poskytovány příspěvky na zdravotní péči o hospodářská zvířata, pojišťovna prováděla vstupní prohlídky před uzavřením smlouvy či průběžně kontrolovala zdravotní stav pojištěných zvířat. [8]

V poválečných letech navazovala zábranná činnost na činnost některých bývalých soukromých pojišťoven a malých pojišťovacích spolků. V oblasti pojišťování hospodářských zvířat byla péče o zábranu škod rozmanitá a poměrně účinná. Byly prováděny vstupní i pravidelné prohlídky pojištěných zvířat, zkoumal se nejen jejich zdravotní stav, ale i ustájení, krmení a ošetřování. Zjištěné nedostatky musely být neprodleně odstraněny, protože jinak docházelo k odmítnutí nebo zrušení pojištění.

Po roce 1948 byl kladen veliký důraz na zábrannou činnost pojišťoven (později Státní pojišťovny). Například již znárodňovací dekret z roku 1945 stanovoval, že přebytky pojišťovny (tedy její zisk) budou z části použity k všeobecně prospěšným účelům preventivního charakteru. Zábranná činnost již nebyla pouze otázkou dobrovolnosti, ale byla legislativně upravena zákony a vyhláškami vlády. Československá pojišťovna již v roce 1951 realizovala první propracovaný plán zábrany škod. Jeho součástí bylo také jmenování krajských referentů zábrany škod či propagačních referentů specializujících se na propagaci. Plán zábrany škod se zaměřoval na:

- bezpečnost proti živelním škodám,
- bezpečnost zemědělské výroby,
- bezpečnost silničního provozu,
- bezpečnost a hygienu práce.

Hlavní akcí v roce 1951 byla „Ochrana úrody a lesů před požáry“, ve které pojišťovna spolupracovala jak s ministerstvem financí, tak ministerstvem zemědělství, a která probíhala prostřednictvím distribuce propagačních plakátů, promítání diapozitivů v kinech i publikací článků v tisku. Velice účinným opatřením bylo poskytování finančních příspěvků na konkrétní zábranná opatření. V ochraně živočišné výroby poskytovala pojišťovna poměrně vysoké finanční částky nově vznikajícím JZD na boj proti hromadným onemocněním hospodářských zvířat. Významnou součástí zábranné činnosti bylo ale také poskytování slev na pojistném. Největší objem slev byl poskytován právě do oblastí zemědělství. Právě pro JZD pojišťovna pořádala také různé osvětové výchovné akce a především různé soutěže (v silážování zelených krmiv, kukuřice, produkci sena...). [9]

Ozdravení chovu hovězího dobytka od tuberkulózy a brucelózy

Jednou z nejvýznamnějších akcí zábrany škod Státní pojišťovny byla důrazná opatření na ozdravení chovu hovězího dobytka od tuberkulózy (TBC) a brucelózy (nakažlivý potrat krav). Tuberkulóza a brucelóza jsou velmi nakažlivé nemoci, které odjakživa způsobovaly chovatelům značné ztráty. Díky oslabení chovu zvířat během druhé světové války a hlavně díky následnému soustředění dobytka do společných chovů, kam byla zvířata převáděna bez ohledu na jejich zdravotní stav a bez veterinárních prohlídek, se situace s výskytem těchto nemocí a hlavně s následnými škodami stávala neúnosnou. O problému se začalo hodně hovořit, byla sepsána a hojně rozšířena brožura pro pomoc chovatelům a byly natočeny dokonce 2 filmy (druhý třídílný) o boji proti tuberkulóze a o soutěži o čestný štít Státní pojišťovny. Soutěž o čestný štít Státní pojišťovny začala v roce 1956 a měla za cíl snížit nemocnost dobytka jak na tuberkulózu, tak na brucelózu. Do soutěže se zapojovalo stále více JZD a v roce 1967, kdy soutěž úspěšně skončila, se podařilo snížit počet tuberkulózních kusů skotu pod 1 % z celkového počtu skotu. To byl veliký mezinárodní úspěch, Československo v boji s touto chorobou předstihlo i Francii, Itálii či Německo. Státní pojišťovna byla za tuto velmi úspěšnou akci vyznamenána. [9]

Tabulka 2.7 – Škody na hovězím dobytku způsobené TBC mezi lety 1961 – 1964

ROK	ŠKODY NA HOVĚZÍM DOBYTKU ZPŮSOBENÉ TBC		
	POČET	% Z CELKOVÉHO POČTU ŠKOD	VYPLACENÉ PLNĚNÍ (V TIS. KČS)
1961	21 348	20,5	29 141
1962	19 339	19,3	26 312
1963	18 391	17,0	25 773
1964	11 981	13,7	17 201

Zdroj: MARVAN M. a CHALOUPECKÝ J. *Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945 - 1992)*. Praha: Česká pojišťovna a. s., 1997. S. 200.

V 70. letech se malinko změnil přístup k provozování zábrany škod. Pojišťovny (Česká a Slovenská) vytvářely základní rezervní fond, kam převáděly 1 % z přijatého pojistného majetkového, úrazového a odpovědnostního pojištění, a takto nashromážděné prostředky používaly k vyplácení příspěvku na zábranná opatření či propagační činnost. V roce 1976 vznikl dokonce samostatný fond zábrany škod. Česká i Slovenská pojišťovna svou zábrannou činnost vzájemně koordinovala a měla společný program, který se týkal ochrany života a zdraví občanů, bezpečnosti silničního provozu, opatření proti nebezpečím požáru a výbuchu, ochrany rostlinné výroby, ochrany živočišné výroby, opatření proti nebezpečím v mezinárodní dopravě a ochrany socialistického majetku proti odcizení. Ochrana rostlinné výroby spočívala v ochraně před suchem, ve výstavbě závlah, v ochraně před jarními mrazy, v opatřeních proti erozi půdy, ve zlepšení stability chmelnicových konstrukcí, v protipovodňových a protizáplavových opatřeních, ve výstavbě víceúčelových vodních nádrží a v ochraně před krupobitím. Zábranná činnost v oblasti živočišné výroby se soustředila na zlepšování zoohygienických podmínek v odchovu mláďat, na rozvoj pastevních systémů a na prevenci, a to infekčních nemocí, parazitárních a plísňových onemocnění, mastitid, metabolických a dietetických poruch a jiných.

Vzhledem k tomu, že bylo zavedeno jednotné pojištění hospodářských zvířat a že se zvýšily sazby pojištění, zvýšil se také příděl do fondu zábrany škod (nyní tvořil 4 %). Aby mohlo ministerstvo snadněji kontrolovat vynaložení těchto prostředků, fond zábrany škod

se rozdělil na fond zábrany škod v zemědělství a na fond zábrany škod v ostatních odvětvích. Česká státní pojišťovna vynakládala každým rokem vyšší částky na zábranu škod, podle toho, jak rostlo celkové přijaté pojistné. V roce 1971 vynaložila 5 mil. Kčs, v roce 1985 to bylo již více jak 185 mil. Kčs a v roce 1989 dokonce 334 mil. Kčs, z nichž 70,1 mil. Kčs šlo na ochranu rostlinné výroby a 71,7 mil. Kčs na ochranu živočišné výroby. [9]

3. Současná rizika a možnosti jejich krytí pojištěním

3.1. Období transformace české ekonomiky jako základ pro současný stav zemědělského pojištění

V předchozí kapitole je popsána historie a vývoj zemědělského pojištění od jeho prvopočátku až po rok 1989. Od tohoto roku, ve kterém došlo k tzv. sametové revoluci, začíná proces transformace ekonomiky od centrálně plánovaného hospodářství (které se uplatňovalo od roku 1948) k volnému tržnímu hospodářství. Tento veliký skok se dotýkal všech oblastí hospodářství, pojišťovnictví včetně zemědělského nevyjímaje. V roce 1991 byl přijat nový zákon o pojišťovnictví, který zcela nově upravoval postavení pojišťoven a zajišťoven, podmínky podnikání v oblasti pojišťovnictví a státní dozor nad pojišťovnami. Byl zrušen monopol státních pojišťoven a byla zajištěna rovnost mezi jednotlivými pojišťovnami a zajišťovnami.

Na český pojistný trh vstupovalo poměrně velké množství nově vznikajících českých i již zavedených zahraničních pojišťoven. Největší boom v přílivu nových pojišťoven byl v roce 1995, kdy vstoupilo na pojistný trh 8 nových pojišťoven a celkový počet pojišťoven podnikajících na našem území tak vzrostl na 35. V zemědělském pojištění se však tento boom projevil až o rok později. V roce 1995 poskytovaly zemědělské pojištění pouze 4 pojišťovny, v roce 1996 již 10 pojišťoven. I když v dalších letech došlo ke zvýšení počtu pojišťoven, nabídka zemědělského pojištění stagnovala a poté i klesala, jak je vidět v tabulce 3.1. Důvodem je pravděpodobně jeho nízká rentabilita, především v důsledku vysokých pojistných plnění z důvodu přírodních katastrof (především povodně a záplavy). Zajímavé například je, že ačkoliv v roce 2004 nabízelo ve svém portfoliu zemědělské pojištění celkem 7 pojišťoven, aktivní krytí zemědělských rizik poskytovaly pouze 3, a to Česká pojišťovna, a. s., Generali Pojišťovna, a. s. a Hasičská vzájemná pojišťovna, a. s. [1]

Tabulka 3.1 – Počet komerčních pojišťoven v ČR v letech 1991 – 2004

ROK	POČET POJIŠŤOVEN	Z TOHO POSKYTUJÍCÍ ZEMĚDĚLSKÉ POJIŠTĚNÍ	
		POČET	MEZIROČNÍ ZMĚNA (V %)
1991	3	1	-
1992	12	1	0
1993	20	1	0
1994	27	1	0
1995	35	4	300
1996	35	10	150
1997	40	10	0
1998	41	10	0
1999	43	9	-10
2000	41	9	0
2001	43	8	-11
2002	42	8	0
2003	42	8	0
2004	42	7	-12,5

Zdroj: ČEJKOVÁ, V. A BIBZOVÁ, I. Inovace ve vývoji zemědělského pojištění v ČR. *Pojistné rozpravy*. Praha: ČAP, 2006, č. 19. S. 111.

Tím, jak se zvyšoval počet pojišťoven nabízejících zemědělské pojištění, zvyšovala se také variabilita pojistných produktů. Zemědělské pojištění na počátku 90. let přestalo být povinné a od té doby je jen na vůli zemědělců, zda a jaké pojištění uzavřou. Tato změna se výrazně promítla do výše předepsaného pojistného i vyplacených pojistných plnění. V roce 1990, kdy ještě fungovala zemědělská družstva se zákonně pojištěnými plodinami i hospodářskými zvířaty, činilo předepsané pojistné 5,5 mld. Kč. Naproti tomu například v roce 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské Unie a tím pomyslně dokončila svou ekonomickou transformaci, činila výše předepsaného pojistného pouze 869 mil. Kč, což je o neuvěřitelných 84,45 % méně. Na vině je více faktorů, mezi nimi zrušení povinného pojištění, rozpad zemědělských družstev a snížení objemu zemědělské

produkce, ale také nepříznivý klimatický vývoj a tím veliké zdražení pojištění. Pojištění sice nabízelo větší množství pojišťoven, ale za ceny, které si mnoho zemědělců nemohlo dovolit. Stručný vývoj výše předepsaného pojistného a vyplacených pojistných plnění ukazuje tabulka 3.2. Mírné zvýšení předepsaného pojistného i následně vyplaceného pojistného plnění je patrné v letech 1998 a 2002, tedy v letech po ničivých povodních (1997 a 2002), které zasáhly velké území republiky. Průměrně se předepsané pojistné po roce 1990 pohybovalo kolem 930 mil. Kč. [1]

Tabulka 3.2 – Zemědělské pojištění v ČR v letech 1990 – 2004 (v mil. Kč)

	1990	1994	1998	2000	2002	2004
PŘEDEPSANÉ POJISTNÉ	5 588	985	1 066	862	993	869
POJISTNÁ PLNĚNÍ	6 561	617	1007	947	869	393
ŠKODNÍ PROCENTO	117,4	62,6	94,4	110,0	87,5	43

Zdroj: ČEJKOVÁ, V. a BIBZOVÁ, I. Inovace ve vývoji zemědělského pojištění v ČR. *Pojistné rozpravy*. Praha: ČAP, 2006, č. 19. S. 111.

3.2. Pojištění zemědělských rizik

Pojištění zemědělských rizik je pojištění pro případ výskytu nahodilých a nepředvídatelných událostí, které ohrožují zemědělskou prvovýrobu a které nelze vůbec nebo jenom velmi málo ovlivnit. Zahrnuje v sobě především pojištění plodin a hospodářských zvířat, ale také pojištění lesních porostů. Lze se setkat i s názorem, že do oblasti pojištění zemědělských rizik patří i pojištění majetku zemědělců. Pojištění nemovitých a movitých věcí, pojištění strojů a motorových vozidel, odpovědnosti za škody atd. To je však analogií pojištění průmyslových a podnikatelských rizik a tudíž se v rámci zemědělského pojištění neuvádí jako klíčové.³

³ ČEJKOVÁ, V. a BIBZOVÁ, I. Inovace ve vývoji zemědělského pojištění v ČR. *Pojistné rozpravy*. Praha: ČAP, 2006, č. 19. S. 108.

3.2.1. Pojištění plodin

Pojištění plodin je obvykle charakterizováno jako pojištění pro případ výskytu škod z poškození nebo zničení pojištěných plodin. Pojištění plodin je ale v zásadě pojištěním výnosů. Vzhledem k dlouhé době trvání výrobního procesu (od setí až po sklizeň) je totiž velmi obtížné mluvit o plodinách jako o pojištěných věcech. Spíše lze o pojištění plodin hovořit jako o pojištění následných škod. Například v krupobitním pojištění není podstatné to, že byla kroupami zničena či poškozena stébla obilí, ale to, že výrazně klesne úroda takto poškozeného obilí. Z důvodů zvláštností rostlinné výroby ale nelze uplatnit obvyklé konstrukce šomážního pojištění – například zde nejsou stálé náklady, protože pro rostlinnou výrobu je typická kampaňovitost v příslušných agrotechnických termínech (setí, sázení, okopávání, třídění, sklizeň...)

Z hlediska pojišťovaných rizik zejména v našich klimatických podmínkách lze pojištění plodin rozčlenit na 3 základní druhy:

- krupobitní pojištění,
- pojištění plodin proti vybraným rizikům (tzv. živelní pojištění plodin),
- pojištění úrody, které zahrnuje všechna rizika dohromady. [17]

Krupobitní pojištění

Riziko krupobití patří mezi živelní rizika a vyskytuje se v podstatě ve všech typech pojištění, kde je poskytována pojistná ochrana před živelními riziky. V těchto pojištěních se ale jedná jen o jedno riziko z mnoha, naproti tomu v rostlinné výrobě jde o riziko velmi významné (i když ne nejvýznamnější).

Krupobití je relativně řídkým přírodním jevem, i když při současných klimatických podmínkách se vyskytuje stále častěji. V Evropě je frekvence jeho výskytu největší v oblastech poblíž Alp, naše republika leží na severním okraji této krupobitní oblasti, v níž se uvádí výskyt krupobití 1 až 5 krát ročně. Nejčastěji se krupobití vyskytuje v červnu a červenci, obvykle po sérii teplých dnů, které náhle vystřídá vlhké proudění. Krupobití trvá

obvykle jen několik minut. Krupobitní mraky se pohybují v páslech, jejichž šířka se pohybuje kolem 8 – 9 kilometrů a jejichž délka může být až 300 kilometrů.

Krupobití je obecně považováno za typické živelní riziko v tom směru, že jeho výskyt není častý, ovšem na druhou stranu zde dochází k velké kumulaci škod, je to tzv. kumulativní riziko. Kumulativní riziko bylo dříve, dokud se stavěly dřevěné domy, hlavně požární riziko. U krupobití také může docházet ke katastrofám typu „krupobití století“, které bylo například v Bavorsku v roce 1984. V červenci se nad Bavorskem prohnala bouře síly orkánu ve třech samostatných krupobitních páslech. Krupobití trvalo průměrně jen 20 – 30 minut, ale napáchalo celkové škody za 3 mld. DEM. Pojištěné škody činily 1,5 mld. DEM, ale většina spadala pod pojištění motorových vozidel, domů a domácností, letadel a teprve na dalším místě bylo až pojištění plodin. Přitom k úplnému zničení plodin na poli stačí krupobití mnohem menší intenzity.

Krupobitní pojištění je pojištění plodin pro případ jejich zničení či poškození krupobitím. Jedná se o jedno z nejstarších pojištění, jehož minulost sahá až do 18. století. Velkou výhodou tohoto pojištění je nezaměnitelnost poškození rostlin kroupami s jiným typem poškození a poměrně snadno vyčíslitelný dopad na rostlinnou produkci. Právě pro jeho jasnou prokazatelnost a jednoduchou vyčíslitelnost je toto pojištění hojně využíváno i v dalších zemích EU. Na druhou stranu je ale krupobitní pojištění provozně náročné, protože je třeba udělat veškerá šetření škod v krátkém časovém horizontu po krupobití, a kryje pouze 8 – 10 % rizik ohrožujících výsledky rostlinné výroby. Kvůli vysokým škodám vyžaduje rozsáhlé pojistně-technické rezervy a zajištění. Z toho důvodu krupobitní pojištění nemohou provozovat malé pojišťovny. Obecně lze říci, že krupobitní pojištění je v zásadě maximem pojistného krytí, které může nabídnout soukromé pojišťovnictví ve vztahu k rostlinné výrobě. [17]

Pojištění plodin proti vybraným rizikům

Pojištění plodin proti vybraným rizikům, někdy také nazývané živelní pojištění plodin, odstraňuje některé nedostatky krupobitního pojištění. Je mnohem komplexnější, protože kromě krupobití kryje i další rizika: požár, povodeň a záplava, vichřice, ale i například

jarní mrazy, vyzimování, škůdci apod. Konstrukce tohoto pojištění bývá taková, aby pokryla přibližně 25 % rizik ohrožujících výsledky rostlinné produkce. [2]

Nejvýznamnějším rizikem v rostlinné výrobě v našich klimatických poměrech je riziko sucha, které tvoří 40 – 50 % celkových rizik, a riziko mokra a deště, které zahrnuje asi 20 % všech rizik. Na rozdíl od krupobití a dalších se ale proti těmto rizikům nelze pojistit u komerčních pojišťoven. To vyplývá již se samotné koncepce pojištění. Sucho totiž postihuje rozsáhlé oblasti najednou (například sucho je na celém území republiky) a nejde tedy diverzifikovat. V případě vzniku pojistné události by pojišťovna musela vyplatit pojistné plnění všem pojištěným, na což nikdy nebude mít dostatek finančních prostředků. Sucho a mokro tedy patří mezi typická nepojistitelná rizika.

Pojištění proti vybraným rizikům je samozřejmě dražší, než krupobitní pojištění, poskytuje však vyšší pojistnou ochranu. Plodiny se pro účely tohoto pojištění rozdělují do skupin (např. obiloviny, luštěniny, zelenina, píce, ovoce apod.). Pojistit potom lze jak jednotlivé druhy pěstovaných plodin samostatně, tak všechny plodiny z dané skupiny najednou. [1]

Pojištění úrody

Pojištění úrody plodin je nejkompexnější, ale také nejdražší pojištění, které kryje celý souhrn vlivů ohrožujících rostlinnou produkci (samozřejmě kromě nekvalitní práce zemědělců). Kryje celkem přibližně 80 % všech rizik. Nejedná se tedy o pojištění plodin, ale spíše o pojištění finančního výsledku pěstování plodin.

V tomto pojištění se neodškodňuje zničení plodin nějakou konkrétní pojistnou událostí, ale odškodňuje se nedosažení dohodnutého standardního hektarového výnosu. Ten bývá obvykle stanoven jako vylepšený průměrný výnos posledních let, např. průměr tří nejlepších let z posledních pěti. S ohledem na různou pracnost a rizikovost různých druhů plodin se nepojišťuje jen celková úroda, kde by se navzájem kompenzovaly dílčí neúrody a nadúrody jednotlivých plodin a z pojištění by se odškodňovalo až celkové saldo ztrát, ale úroda ve skupinách, které jsou vytvářeny podle kritéria pracnosti, např. obilniny a luskoviny, okopaniny, olejnaté a přadné plodiny, zelenina atd., přičemž zvlášť pracné

plodiny jako třeba chmel či len jsou vyčleněny zvlášť. Z pojištění bývají často vylučovány píce, protože se jedná o meziprodukt, a kvalita, která se zahrnuje jen u některých vybraných plodin, např. u chmele či lnu. Pojištění bývá konstruováno s vysokou spoluúčastí zemědělců (až 50 %), aby byli pěstitelé dostatečně zainteresováni na péči o poškozené rostliny. [2]

Pojištění úrody bylo u nás provozováno ve druhé polovině 80. let (viz kapitola 2.3.3.), pro pojišťovnu však každoročně končilo velikým pojistně-technickým schodkem. Ten vyplýval především ze špatné konstrukce pojištění (zahrnutí píce, kvality, nízká spoluúčast...).

3.2.2. Pojištění hospodářských zvířat

Pojištění hospodářských zvířat představuje další specifikum při řešení rizikovosti zemědělské výroby pojištěním. Zahrnuje pojištění hlavních druhů hospodářských zvířat jako skot, ovce, kozy, prasata a drůbež, ale také je možné pojistit koně, vejce v líně, kočky či psy. Pojištění se obvykle vztahuje na uhynutí, utracení nebo nucenou porážku z důvodu nemoci, poranění, operace, porodu nebo potratu. [2]

Pojištění hospodářských zvířat bylo od jeho počátku provozováno především na vzájemnostním principu. I v současné době ve vyspělých evropských zemích převažují pojišťovací spolky, jejichž členy a pojistníky jsou majitelé zvířat. Je to především proto, že v pojištění zvířat hraje zásadní roli subjektivní stránka rizika. V pojišťovacím spolku je daleko více zajištěno například to, že majitelé zvířat nebudou obnovovat své chovy pojistnými podvody. Pro velké akciové společnosti není pojištění zvířat příliš atraktivní i z toho důvodu, že například riziko nákazy může zasáhnout obrovská území (nejen v rámci jednoho státu), a tudíž pojištění nákazy (nakažlivé nemoci) je dosti rizikové. U nás legislativa nepovoluje provozování vzájemných pojišťovacích spolků, ale pojišťovna může mít podobu družstva.

Nejvýznamnějšími druhy pojištění hospodářských zvířat v evropských zemích jsou:

- pojištění koní, které se ale dále člení například na pojištění plnokrevníků, pojištění chovných koní a pojištění závodních koní,
- pojištění hovězího dobytka,
- pojištění prasat,
- pojištění psů,
- pojištění drůbeže,
- pojištění přeprav a výstav zvířat.

Nejvýznamnějším rizikem v pojištění hospodářských zvířat je *nákaza*. Jde o riziko onemocnění a přenosu nakažlivých nemocí. Propuknutí nějaké nákazy přináší chovatelům obrovské ztráty (například BSE, epidemie slintavky či kulhavky...) Na jedné straně se stále zdokonalují prostředky na předcházení a zabraňování onemocnění zvířat, na druhé straně ale dochází kvůli vyšším nárokům na kvalitu masa například ke zrušení určitých typů očkování. Nákazová situace je celosvětově sledovaná Mezinárodní organizací pro zemědělství a výživu (FAO), protože rozšíření některé z nákaz by mohlo znamenat katastrofu v celosvětovém měřítku. V České republice nákazovou situaci mapuje státní veterinární správa, která je v případě výskytu nákazy oprávněna a povinna přijímat opatření směřující k jejímu odstranění.

Dalším významným rizikem, které se pojišťuje je *živelní riziko*. To zahrnuje klasická živelní rizika jako požár, vichřice, krupobití, povodeň a záplava, sesuv půdy či například zemětřesení.

Třetí skupinou rizik v pojištění zvířat jsou rizika *úrazu a nemoci* (nenakažlivé nemoci). Tato rizika jsou pro chovatele závažná hlavně v případě, kdy se jedná o cenné kusy – například plemeníky či závodní koně. Ovšem drobní chovatelé mají často zájem o krytí tohoto rizika, pro ně je cenné každé zvíře – dojná kráva, jalovice, prase, ovce. Při pojišťování úrazu a nenakažlivé nemoci se bere v úvahu účel chovu příslušného zvířete a pojistné plnění závisí nejen na ceně daného kusu, ale i na rozsahu důsledků úrazu či nemoci. Toto pojištění může kryt i léčebné výdaje a pojistné plnění může být vypláceno i při nucené porážce (tj. porážce zvířete bezprostředně ohroženého na životě).

Možné je také pojistit riziko *odcizení* či *zaběhnutí* zvířete. Lze se také setkat s pojištěním *šomážních rizik*, kam patří například pojištění výpadku živočišné produkce následkem nákazy či pojištění vajec a jednodenní drůbeže v elektrické líně.

Zvířata se pojišťují na sjednanou pojistnou částku, která by měla co nejvíce odpovídat pojistné hodnotě zvířete, zpravidla se spoluúčastí chovatele. Kromě pojištění hromadných škod se velmi často sjednává i pojištění jednotlivých zvířat, kde se pojistné částky stanovují individuálně a jsou poměrně dost vysoké (samozřejmě s ohledem na pojištěná rizika). [17]

3.2.3. Pojištění lesních porostů

Do zemědělského pojištění patří také pojištění lesních porostů. Specifickým rizikem vztahujícím se k tomuto pojištění je riziko požáru. Velké plochy plné hořlavého dřeva jsou totiž k požáru zvlášť náchylné. Kromě požáru, který je základním rizikem v pojištění lesů lze také pojistit další živelní rizika, jako například vichřici, krupobití, povodně a záplavy, zřícení skal, sesuv půdy a další. Bohužel další velmi významná rizika pro majitele lesů, jako je vandalismus či krádež dřeva, prozatím v České republice pojistit nelze. [1]

Výše pojistného v pojištění lesních porostů závisí nejenom na stanovené pojistné částce (kterou si stanoví pojistník a která by měla co nejvíce odpovídat skutečné hodnotě dřeva v lese), ale také na velikosti lesního porostu, na jeho umístění či skladbě a stáří stromů. Speciálně se také pojišťují školky proti živelním rizikům, protože na mladých stromkách vznikají obecně větší škody než na vzrostlém lese.

3.2.4. Pojistný trh v roce 2005

Nejvýznamnějším ukazatelem zemědělského pojištění je celková propojištěnost plodin a zvířat. Celková propojištěnost, tedy podíl plochy pojištěných plodin na celkové výměře nebo podíl hospodářských zvířat na jejich celkovém počtu, je u nás nižší než ve většině států Evropské unie. Nejhorší situace je v pojištěnosti orné půdy. Ta i přes podporu státu

od roku 2002 stále klesá. V roce 2005 opět klesla, a to přibližně o 34 tisíc hektarů. U plodin dosahuje pouze přibližně 33 %, u zvířat se pohybuje na mnohem vyšší úrovni, podle odhadů pojišťoven dosahuje úrovně 80 % stavů hospodářských zvířat.

Rok 2005 byl relativně klidným rokem z hlediska klimatických rizik. Nebyly žádné katastrofální povodně či jiné katastrofy. Pouze riziko krupobití, které z hlediska pojištění tradičně způsobuje největší škody na polních plodinách, bylo v roce 2005 významnější než v roce 2004.

V pojištění hospodářských zvířat byl rok 2005 také poměrně klidným. Bylo evidováno pouze 8 případů výskytu choroby BSE u skotu, což je opět méně než v roce 2004. Největší podíl na škodách na zvířatech mělo riziko ostatních infekčních nemocí a úrazu, naopak například riziko přehřátí se vyskytovalo jen výjimečně, a to díky menšímu počtu dní s extrémně vysokými teplotami. [12]

V následující tabulce 3.3 je porovnání vybraných ukazatelů mezi lety 2004 a 2005. Z tabulky lze vyčíst celkově přijaté pojistné, celkově přijaté pojistné na neživotní pojištění, na pojištění zvířat i na pojištění plodin a lesů. Tato čísla ale nejsou za celý pojistný trh, ale jen za členy České asociace pojišťoven (ČAP), což je ale většina pojišťoven na našem trhu.

V tabulce 3.4 jsou stejné ukazatele tří poskytovatelů zemědělského pojištění u nás, tedy České pojišťovny (ČP), Generali Pojišťovny (Generali) a Hasičské vzájemné pojišťovny (HVP). Ukazatel celkově přijatého pojistného na zemědělské pojištění podle údajů ČAP u České pojišťovny odpovídá částce uvedené v její Výroční zprávě 2005, bohužel například u Generali pojišťovny se tyto hodnoty značně rozcházejí.

Z obou tabulek je jasné patrné, že celkově přijaté pojistné na zemědělské pojištění se v roce 2005 oproti roku 2004 zvýšilo, a to o více jak 8 %. Toto zvýšení způsobilo především pojištění plodin, které vzrostlo o více jak 14 %, naopak u pojištění hospodářských zvířat došlo k mírnému poklesu, asi o 2 %. Zvýšení přijatého pojistného z pojištění plodin i přes snížení celkové propojištěnosti především orné půdy je následkem zvyšování sazeb pojistného jednotlivými pojišťovnami. Ty jsou nuceny sazby zvyšovat kvůli stále se zhoršujícím klimatickým podmínkám. [20]

Tabulka 3.3 – Výsledky členů ČAP za rok 2005 (v mil. Kč)

	2004	2005	ZMĚNA
PŘEDEPSANÉ POJISTNÉ	111 550	115 712	+ 3,7 %
- NEŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ	67 349	70 795	+ 5,1 %
- ZEMĚDĚLSKÉ POJIŠTĚNÍ	873	945	+ 8,2 %
- POJIŠTĚNÍ ZVÍŘAT	336	330	- 1,8 %
- POJIŠTĚNÍ PLODIN A LESŮ	537	615	+ 14,5 %

Zdroj: *Výsledky členů ČAP 2005*. [online]. [cit. 25. 4. 2007]. Dostupné z:
 < <http://www.cap.cz/souboryKeStrazeni.aspx>>, vlastní výpočty.

Tabulka 3.4 – Výsledky vybraných členů ČAP 2005 (v mil. Kč)

	ČP		GENERALI		HVP	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
PŘEDEPSANÉ POJISTNÉ	40 970	41 546	5 021	5 554	353	335
- NEŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ	25 078	26 531	3 798	3 998	337	319
- ZEMĚDĚLSKÉ POJIŠTĚNÍ	742	792	101	103	23	45
- POJIŠTĚNÍ ZVÍŘAT	297	286	33	34	5	10
- POJIŠTĚNÍ PLODIN A LESŮ	445	506	68	69	18	35

Zdroj: *Výsledky členů ČAP 2005*. [online]. [cit. 25. 4. 2007]. Dostupné z:
 < <http://www.cap.cz/souboryKeStrazeni.aspx>>, vlastní zpracování.

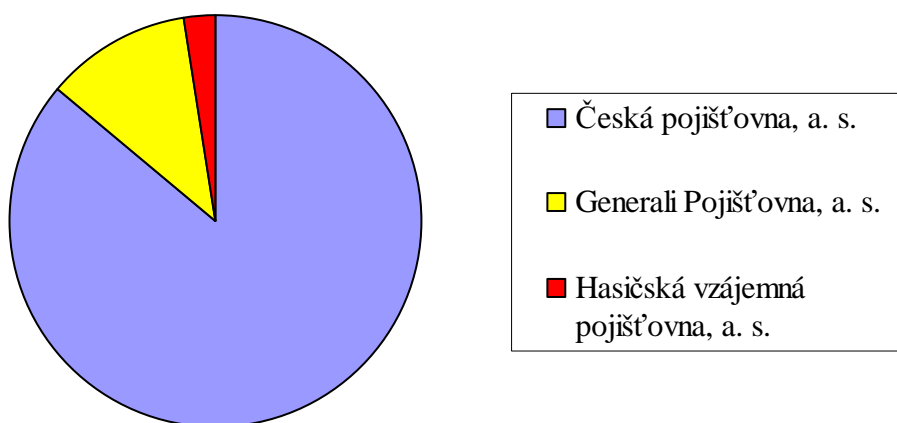
3.3. Nabídka produktů zemědělského pojištění

Zemědělci si mohou svobodně vybrat pro pojištění zemědělských plodin, lesních porostů a hospodářských zvířat pojistitele podle svých požadavků a podle konkrétních pojistných podmínek jednotlivých institucí. Přestože se produkty jednotlivých pojišťoven zdají na první pohled podobné, lze v nich najít určité rozdíly.

Do loňského roku si zájemci o pojištění z řad zemědělců mohli vybírat z produktové nabídky 3 pojišťoven (i když dle seznamu pojišťoven vedeného ČAP jich zemědělské pojištění poskytuje více), konkrétně z nabídky České pojišťovny, Pojišťovny Generali a Hasičské vzájemné pojišťovny. V polovině roku 2006 ale vstoupil na český trh se zemědělským pojištěním nový silný hráč, a to Agra pojišťovna. Jedná se o pobočku rakouské pojišťovny Österreichische Hagelversicherung, která provozuje pojištění plodin na území Rakouska.

Podíl jednotlivých pojišťoven na celkovém zemědělském pojištění je značně nevyvážený. Vedoucí úlohu s 86 % podílem na trhu hraje Česká pojišťovna, která je dlouhodobě a stabilně největším pojistitelem v této oblasti. Druhé místo zaujímá Generali Pojišťovna s více jak 11 % podílem na trhu a nejmenším poskytovatelem zemědělského pojištění je Hasičská vzájemná pojišťovna, která zabírá pouze necelá 3 % trhu. Jaký podíl utrhl v letošním roce nová pojišťovna Agra se dozvíme až z výsledků příští rok. Podíl jednotlivých pojišťoven v roce 2005 je vidět v grafu 3.1. [12]

Graf 3.1 - Podíl na trhu zemědělského pojištění v roce 2005

Zdroj: *Stagnující trh čeká na povzbuzení* [online]. [cit. 20. 4. 2007]. Dostupné z: < <http://www.agroweb.cz/projekt/tematyadne.asp?id=121> >, vlastní zpracování

3.3.1. Hasičská vzájemná pojišťovna, a. s.

Hasičská vzájemná pojišťovna je jednou z nejstarších pojišťovacích institucí na našem území. Založena byla už v roce 1900 v Brně. Poté byla ale zrušena a její činnost byla obnovena až v roce 1992 Sdružením hasičů Čech, Moravy a Slezska. Pojišťovna se zaměřuje jak na životní, tak neživotní pojištění. Specializuje se na občany i na podnikatele. A právě jedním z významných pojištění určených podnikatelským subjektům je zemědělské pojištění. Zabírá v něm však pouze 2,6 % pojistného trhu. Pojišťovna nabízí jak pojištění plodin a pojištění hospodářských zvířat, tak i pojištění lesních porostů.

Plodiny lze pojistit především proti poškození nebo zničení krupobitím a požárem. Plodiny jsou rozděleny do vybraných skupin a je stanoven různý stupeň spoluúčasti. Ve zvláštních případech (podle požadavku klienta) lze specifické plodiny pojistit i na jiná rizika jako je například jarní mráz, vyzimování, povodeň, záplava, vichřice atd.

Mezi hlavní typy pojištění hospodářských zvířat patří pojištění pro případ nákaz. Pojištění se vztahuje na uhynutí, utracení i nucenou porážku zvířete. Zvířata jsou rozdělena dle jednotlivých druhů na skot, prasata, ovce a kozy a drůbež. K pojištění pro případ nákazy lze sjednat i kompletní živelní pojištění i pojištění jiných rizik – například zabítí elektrickým proudem, úhyn zvířat v důsledku přerušení dodávky elektrického proudu či přehřátí organismu vlivem vysokých venkovních teplot.

Do pojištění hospodářských zvířat patří i pojištění koní s možností připojištění plodu březí klisny. Toto pojištění se vztahuje na infekční nemoci, úraz a další rizika. Stejně jako u jiných hospodářských zvířat lze sjednat pojištění s různými stupni spoluúčasti.

Pojišťovna také nabízí pojištění lesních porostů pro případ poškození nebo zničení živelní událostí. Jde o pojištění pro případ požáru a případně i dalších rizik – vichřice, tíha sněhu, krupobití, povodeň a záplava atd. [23]

3.3.2. Generali Pojišťovna, a. s.

Generali Pojišťovna, a. s. má také dlouhou a významnou tradici na našem trhu. Jako pobočka Assicurazioni Generali působila v Praze již od roku 1832. Až do znárodnění v roce 1945 působila jako Moldavia Generali a v roce 1993 se opět vrátila na český pojistný trh jako silná a spolehlivá pojišťovna. Zaměřuje se jak na životní pojištění, tak na neživotní pojištění. Přestože zemědělské pojištění není jejím hlavním bodem činnosti, zaujímá na českém trhu druhé místo s tržním podílem 11,3 %. Provozuje pojištění plodin i hospodářských zvířat. Pojištění lesních porostů je součástí pojištění plodin.

V pojištění plodin Generali nabízí klasické pojištění pro případ poškození nebo zničení krupobitím. Dále se specializuje na pojištění vinné révy, kterou pojišťuje proti poškození či zničení krupobitím, proti poškození či zničení živelní událostí či živelní událostí a jarním mrazem. Dále pojišťuje rostliny pěstované ve skleníku a fóliovníku. K pojištění plodin je přiřazeno i pojištění lesů, a to pro případ požáru.

Na poli pojištění zvířat pojišťovna nabízí pojištění hospodářských zvířat pro případ nákazy, dále pojištění hospodářských zvířat pro případ uhynutí, utracení a nucené porážky jak pro podnikatele, tak pro zemědělce – občany a pojištění koní. Také se zaměřuje na pojištění speciálních zvířat, a to farmového chovu jelena obecného, daňka skvrnitého, muflona obecného a kamzíka. [22]

3.3.3. Česká pojišťovna, a. s.

Česká pojišťovna je nejsilnější pojišťovnou na tuzemském pojistném trhu s celkovým tržním podílem 36 %. Tradice České pojišťovny se odvíjí nepřetržitě od roku 1827, kdy byla založena První česká vzájemná pojišťovna. Jako jediná pojišťovna působí na českém pojistném trhu nepřetržitě, tedy i v době centrálně plánované ekonomiky, kdy bylo odvětví pojišťovnictví plně monopolizováno. Od znovuzavedení konkurenčního prostředí (od roku 1991) si stále drží vedoucí úlohu. Zaměřuje se jak na životní, tak neživotní pojištění, jak na občany, malé podnikatele, tak i na velké průmyslové giganty. V současné době spravuje kolem 13 milionů pojistných smluv.

Na poli zemědělského pojištění má naprosto drtivou převahu nad ostatními poskytovateli pojištění. S 86,1 % podílem na trhu má skoro až monopolní postavení. To je dáno především dlouhou tradicí zemědělského pojištění, kdy byla pouze jediným možným poskytovatelem pojistných služeb, obrovskými zkušenostmi s provozováním tohoto typu pojištění a samozřejmě i velikostí a stabilitou. Pojišťovna nabízí pojištění plodin, pojištění hospodářských zvířat i pojištění lesních porostů.

V roce 2005 bylo zavedeno nové portfolio produktů jak pro plodiny, tak pro zvířata. Všechny stávající smlouvy byly do těchto nových produktů přepracovány. Celkově přijaté pojistné se oproti roku 2004 mírně zvýšilo na 792 mil. Kč. Kromě několika rozsáhlých krupobití v letních měsících nedošlo k vážnějším škodám na plodinách, takže škodní poměr (tedy podíl vyplacených pojistných plnění na celkovém přijatém pojistném) se stále udržel na nízké úrovni 47,1 %. V pojištění zvířat došlo k 8 případům nákazy BSE, což jsou všechny evidované případy. Škodní poměr byl na úrovni 49,2 %. Srovnání mezi lety 2005 a 2004 můžeme vidět v tabulce 3.5. [21]

Tabulka 3.5 – Zemědělské pojištění u České pojišťovny za rok 2005 (v mil. Kč)

	POJIŠTĚNÍ PLODIN		POJIŠTĚNÍ ZVÍŘAT	
	2005	2004	2005	2004
PŘEDEPSANÉ POJISTNÉ	506	445	286	297
POJISTNÁ PLNĚNÍ	238	181	141	137
ŠKODNÍ POMĚR	47,1 %	40,7 %	49,2 %	46 %

Zdroj: Výroční zpráva České pojišťovny, a. s. za rok 2005, vlastní zpracování

Protože je Česká pojišťovna dominantním subjektem na pojistném trhu, podrobněji rozeberu její nabídku pojistných produktů v oblasti zemědělského pojištění.

Pojištění se obvykle sjednává na dobu 1 roku, a to od 1. 1. do 31. 12. Pokud není v pojistné smlouvě sjednáno něco jiného, tak se pojištění automaticky prodlužuje na další kalendářní

rok. Pojišťovna může změnit výši pojistného (pokud k tomu má pojistně-matematický důvod), ale musí to včas sdělit pojistníkovi.

Pojištění se v žádném případě nevztahuje na nahodilou událost způsobenou následkem:

- jaderné reakce, jaderného záření či kontaminace radioaktivitou, azbestem, formaldehydem apod.;
- válečných událostí, vzpoury, povstání nebo jiných násilných nepokojů, stávky, výluky, teroristických aktů nebo zásahu státní nebo úřední moci učiněnému k jiným účelům než k omezení událostí souvisejících s působením pojistného nebezpečí;
- vady, kterou měla pojištěná věc již v době uzavření pojištění, a která měla či mohla být známa pojistníkovi či pojištěnému.

Z pojištění nevzniká právo na plnění za nepřímé škody všeho druhu (například ušlý výdělek, pokuty...) a za vedlejší výlohy (například právní zastoupení...).

Výklad některých pojmů typických pro zemědělské pojištění:

Vyzimování – vyzimováním se rozumí poškození porostů v období od zasetí v roce výsevu do 30. dubna následujícího roku v důsledku působení sněhu a mrazu, rozšíření chorob a živočišných škůdců, nadměrným mokrem nebo suchem nebo prudkými rozdíly teplot.

Jarní mráz – jarním mrazem se rozumí mráz v období od 21. března do 20. června.

Agrotechnická opatření – agrotechnickými opatřeními se rozumí prováděná opatření související s pěstováním, výživou a ochranou rostlin.

Polehnutí – polehnutí je stav, kdy se porost částečně skloní nebo zcela položí k zemi.

Nutná porážka – nutnou porážkou (nucenou porážkou) je poražení zvířete nemocného některou z nálezů či jiných nemocí, podezřelého z nakažení touto nákazou nebo zraněného.

Utracení – utracení je usmrcení nemocného nebo poraněného zvířete nebo podezřelého z nákazy, a to provedené podle předpisů o veterinární péči. [7]

Pojištění plodin

Pojištění plodin lze obecně sjednat pro případ poškození nebo zničení rostlin uvedených v pojistné smlouvě a v důsledku působení pojistného nebezpečí. Jako pojistná nebezpečí bývají stanovena zejména: krupobití, požár, vichřice, záplava, povodeň, sesuv půdy, vyzimování, jarní mráz a mráz.

Vztahuje se na pojistné události, které mají za následek snížení výnosu pojištěných plodin v daném kalendářním roce na pozemku souvisle osetém nebo osázeném stejnou plodinou a které nastaly v určitém období, blíže specifikovaným podle druhu plodiny do termínu obvyklého ukončení sklizně v dané oblasti. Také se vztahuje na pojistné události, které způsobí snížení jakosti lnu a snížení jakosti plodin ve skupinách ovoce a zelenina. Pojištění se ale nevztahuje na polehnutí plodin nebo na přezimovanou konzumní zeleninu.

Plodiny lze pojistit jak jednotlivě, tak v rámci skupin. Do skupin pojišťovna zařazuje plodiny, které jsou pěstované pro tržní produkci nebo na ploše větší než 1 ha. Skupiny plodin jsou následující: obilniny, luskoviny, olejniny, přadné rostliny, okopaniny, aromatické, léčivé a kořenové rostliny, konzumní zelenina, krmné píce, trvalé travní porosty, vinná réva, chmel, ovoce, jahody a semenné porosty okopanin, zeleniny a píce.

Pojistné je stanoveno dle výtěžku pojištěné plodiny, který je součinem plochy, pojištěného výnosu a pojištěné ceny, kterou si určuje sám pojistník. Pojišťovna poskytuje slevy na pojistném, a to 10 % na plodiny pěstované na orné půdě, pokud má pojistník všechny plodiny pojištěny, a dále slevy až 40 % za příznivý škodní průběh v minulých letech. Pojistník se na pojistném plnění většinou podílí určitou spoluúčástí

Pojišťovna nabízí pojištění typu A, B, C a D pro výše jmenované a jim podobné druhy rostlin a pojištění typu K, L, M a N pro okrasné rostliny, rostliny pěstované ve sklenících či fóliovnících a rostliny ve školkách.

Typ pojištění A – Pojištění plodin pro případ poškození nebo zničení krupobitím nebo požárem. Pojištění lze sjednat samostatně.

Typ pojištění B – Pojištění plodin pro případ poškození nebo zničení vichřicí, záplavou, povodní nebo sesuvem půdy a nebo u vybraných ozimých plodin vyzimováním. Pojištění nelze sjednat samostatně, ale pouze v návaznosti na typ pojištění A.

Typ pojištění C – Pojištění plodin pro případ poškození nebo zničení jarním mrazem. Pojištění lze sjednat jen v návaznosti na pojištění typu A a B.

Typ pojištění D – Pojištění vinné révy pro případ poškození nebo zničení mrazem. Pojistit lze pouze vinnou révu, kterou je možné pojistit samostatně pojištěním typu D nebo jakoukoliv kombinací produktů A, B, C a D.

Typ pojištění K – Pojištění okrasných rostlin nebo škok, případně dalších porostů, pro případ poškození nebo zničení krupobitím nebo požárem.

Typ pojištění L – Pojištění okrasných rostlin nebo škok, případně dalších porostů, pro případ poškození nebo zničení krupobitím nebo požárem, vichřicí, záplavou, povodní nebo sesuvem půdy.

Typ pojištění M – Pojištění rostlin ve sklenících pro případ poškození nebo zničení krupobitím, požárem, vichřicí, záplavou, povodní nebo sesuvem půdy nebo pro případ odcizení. Pojištění se také vztahuje na poškození nebo zničení rostlin, ke kterému došlo v přímé souvislosti s poškozením skleníku z výše uvedených důvodů nebo působením tíhy sněhu nebo námrazy.

Typ pojištění N – Pojištění rostlin ve fóliovnících pro případ poškození nebo zničení krupobitím, požárem, vichřicí, záplavou, povodní nebo sesuvem půdy.

Z pojištění typu K, L, M nebo N pojišťovna plní jen v případě, že došlo ke škodě vyšší než 10 % z pojistné částky. Pojišťovna se tak snaží eliminovat malé a nevýznamné škody. [7]

Pojištění hospodářských zvířat

Pojištění hospodářských zvířat lze obecně sjednat pro případ uhynutí, utracení nebo nucené porážky zvířat uvedených v pojistné smlouvě v důsledku působení pojistného nebezpečí.

Pojistným nebezpečím je zejména: nákaza, neinfekční onemocnění, přerušení dodávky elektrického proudu, zasažení zvířete elektrickým proudem, přehřátí organismu zvířete, otrava nebo živelní událost.

Pojištění lze sjednat, jen pokud je v době uzavření pojistné smlouvy chov prostý nákaz a hromadných infekčních onemocnění a pokud jsou zvířata chována v souladu s požadavky stanovenými předpisy o veterinární péči. Pojistit lze především skot, prasata, ovce, kozy, drůbež a krůty.

Pojištění se nevztahuje na škody vzniklé porušením předpisů o veterinární péči, na škody, jejichž příčina vznikla ještě před uzavřením pojištění, škody vzniklé v souvislosti s nesprávným veterinárním úkonem a škody vzniklé jako běžné provozní ztráty.

Výše pojistného závisí na pojistné částce, kterou si stanoví pojistník a která by měla odpovídat tržní ceně daného zvířete. Na pojištění se pojistník podílí určitou procentní spoluúčástí, která je přesně určena v pojistné smlouvě.

Pojišťovna poskytuje pojištění typu NI, NII, H, PO, Z, P a J.

Typy pojištění NI a NII – Jde o pojištění nákazy, které zahrnuje v pojistných podmínkách přesně vymezené druhy nákaz. Pojišťuje se nejen uhynutí, utracení nebo nucená porážka z důvodu onemocnění, ale také z důvodu mimořádných veterinárních opatření z důvodu nákazy.

Typ pojištění H – Pojištění se vztahuje na uhynutí, utracení nebo nucenou porážku pojištěného zvířete z důvodu infekční nemoci, která však není vyjmenovaná v pojištění typu NI nebo NII. Lze sjednat pouze k pojištění NI nebo NII.

Typ pojištění PO – Pojištění se vztahuje na uhynutí, utracení nebo nucenou porážku zvířete z důvodu neohlášeného přerušení dodávky elektrického proudu, zasažení zvířete elektrickým proudem nebo akutní otravy exogenními jedovatými látkami. Lze sjednat jen jako doplněk k pojištění NI nebo NII.

Typ pojištění Z – Jde o živelní pojištění zvířat. Pojistným nebezpečím jsou typická živelní rizika a pojistnou událostí je nejen uhynutí, utracení nebo nucená porážka, ale také

odcizení nebo ztráta pojištěného zvířete v přímé souvislosti s živelní událostí. Lze sjednat jen k pojištění NI nebo NII.

Typ pojištění P – Jde o pojištění proti přehřátí organismu drůbeže nebo krůt. Maximální teplota vzduchu pro danou lokalitu ale musí dosáhnout hodnoty minimálně 30°C.

Typ pojištění J – Jedná se o pojištění proti akutní neinfekční nemoci, úrazu nebo porodní škodě. Lze sjednat, jen pokud jsou daná zvířata pojištěna typem NI nebo NII a dále typem H, PO a Z.

Do oblasti pojištění hospodářských zvířat patří také pojištění koní, pro které platí zvláštní pojistné podmínky. Lze pojistit dostihové koně, hříbata starší 6 měsíců, plemenné hřebce a plemenné klisny, sportovní koně, koně pro práci v lese, užitkové koně a další lichokopytníky. Pojistit lze jen zdravé koně bez vad majících za následek snížení jejich výkonnosti.

U pojištění koní pojišťovna nabízí pojištění typu A, B, C, L a D.

Pojištění typu A – Pojištění pro případ uhynutí, utracení nebo nucené porážky z důvodu nákazy. Jedná se o základní typ pojištění.

Pojištění typu B - Pojištění pro případ uhynutí, utracení nebo nucené porážky z důvodu úrazu, operace, porodní škody či zmetání. Pojištění lze sjednat jen v návaznosti na pojištění typu A.

Pojištění typu C - Pojištění pro případ uhynutí, utracení nebo nucené porážky z důvodu získané nemoci či akutní otravy. Lze pojistit jen zvířata již pojištěná typem A a B.

Pojištění typu L – Pojištění pro případ ošetření a léčení pojištěného koně v akutním ohrožení života na veterinárním pracovišti z důvodu úrazu, kolikového onemocnění a porodních komplikací. Lze sjednat jen v návaznosti na typ A, B a C.

Pojištění typu D – Pojištění pro případ zmetání, porodu mrtvého hříběte nebo uhynutí, utracení či nucené porážky hříběte z důvodu vrozené vady, nemoci nebo úrazu v období od 150 dne březosti klisny do 6 měsíců věku hříběte. [7]

Pojištění lesních porostů

Pojištění lesních porostů je pojištění pro případ poškození nebo zničení pojištěného lesního porostu požárem. Pojišťovna uhradí škodu na lesním porostu maximálně do výše pojistné částky, kterou si stanoví sám pojistník a která by měla odpovídat skutečné hodnotě. Pokud pojišťovna zjistí, že skutečná hodnota lesního porostu těsně před pojistnou událostí byla nižší než stanovená pojistná částka, plní maximálně do výše skutečné hodnoty. Pojištěný se na pojistném plnění podílí procentní spoluúčastí ve výši 10 %. [7]

3.3.4. Agra pojišťovna

V loňském roce, tedy v roce 2006, vstoupila na český pojistný trh nová pojišťovna – Agra pojišťovna. Jde o pobočku rakouské pojišťovny Österreichische Hagelversicherung, která v Rakousku funguje už dlouhých 60 let a specializuje se na zemědělské pojištění. Protože v Rakousku není pojištění hospodářských zvířat (v případě nákazy odškodní chovatele stát), specializuje se pouze na pojištění plodin. V Rakousku má monopolní postavení, uvidíme, jaký podíl na trhu získá v České republice.

Protože nenabízí jiné pojištění než zemědělské a zemědělci mají většinou zájem o komplexní pojištění svého podnikání, spojila své síly s pojišťovnou Uniq, která prostřednictvím své obchodní sítě prodává produkty Agra pojišťovny.

Pojišťovna nabízí pojištění orné půdy, ovoce a vinné révy. Typy pojištění v kategorii orná půda jsou Agrar Basis, což je pojištění jednotlivých plodin proti krupobití, Agrar Paušál, což je pojištění veškeré orné půdy proti krupobití, dále Agrar Univerzál, což je komplexní pojištění všech plodin proti krupobití, mrazu a porůstání, Univerzál cukrová řepa, které chrání cukrovou řepu před krupobitím, mrazem, zaplavením bahnem, poškozením větrem a

poškozením škůdci. Posledním typem pojištění v kategorii orná půda je pojištění Univerzál mák I a II, které chrání mák před krupobitím a kde pojišťovna také hradí znovuosetí po poškození mrazem, větrem, zaplavení bahnem a navíc znovuosetí po poškození škůdci u produktu Univerzál mák II.

V kategorii ovoce nabízí Agra pojišťovna pojištění Ovoce 2007, které kryje škody na ovoci způsobené krupobitím. Pojišťovna ale hradí nejen ztráty na výnosu, ale také snížení kvality ovoce. V kategorii vinná réva je poskytováno pojištění Vinná réva Univerzál, které kryje nejen přímé škody způsobené mrazem nebo krupobitím, ale i pozdější náklady nutné k zajištění vysoké úrovně kvality. [19]

4. Role státu v zemědělském pojištění

Zemědělská výroba je již odnepaměti základním kamenem národního hospodářství snad každé země. Každý stát se snaží být jak v oblasti zemědělské prvovýroby, tak v oblasti potravinové produkce co nejvíce soběstačný. Fungující zemědělství má také pozitivní vliv na zaměstnanost ve venkovských oblastech a celkový vzhled krajiny. Je tedy národním zájmem, aby zemědělství řádně fungovalo a přispívalo tak k blahobytu celé země. Na druhou stranu je ale zemědělství velmi rizikovým oborem podnikání. Výrobní cyklus trvá oproti například průmyslové výrobě velmi dlouhou dobu. Od zasetí po sklizeň uplyne často více jak půl roku, od narození zvířete po jeho využití v dospělosti několik let. A po celou dobu zde působí velké množství rizik, které zemědělskou výrobu negativně ovlivňují a snižují.

Z výše jmenovaných důvodů je v oblasti zemědělství nezastupitelná role státu. Stát by měl své zemědělství všemožně, ale hlavně účinně a cíleně podporovat a ochraňovat. Měl by také zvyšovat jeho konkurenceschopnost na světových trzích. Měl by motivovat nové zemědělce ke vstupu do podnikání v agrárním sektoru i stávající zemědělce k produkování kvalitnějších výstupů. Protože je zemědělské podnikání ohrožováno velkým množstvím rizik, měl by stát pomáhat zemědělcům se s těmito riziky vypořádat a účinně je snižovat.

Zemědělské pojištění je jedním z nejlepších a nejúčinnějších způsobů eliminace rizik v zemědělském podnikání. Stát by měl proto podporovat zemědělce, aby uzavírali tento typ pojištění a chránili se tak před negativními dopady zemědělských rizik. Kromě pojistitelných rizik, což jsou rizika, která jsou schopné a ochotné převzít soukromé pojišťovny, existují i tzv. nepojistitelná rizika. Mezi nejvýznamnější nepojistitelná rizika obecně patří sucho, mokro, déšť či škůdci. A právě v krytí těchto nepojistitelných rizik hraje stát roli nejvyšší. Pokud totiž zemědělcům nepomůže on, nepomůže jim už nikdo. Zemědělská výroba totiž není natolik výnosná, aby se zemědělci mohli před těmito negativními dopady chránit sami z vlastních zdrojů.

4.1. Podpora zemědělského pojištění v České republice

Role státu v pojištění zemědělských rizik byla od jeho počátku velmi významná. Jak se lze dočíst v kapitole 2. Historie krytí zemědělských rizik na našem území, stát měl vždy o zemědělské pojištění velký zájem. V období první republiky ho chtěl „zveřejnit“, tedy převést pod jednu veřejnou pojišťovnu či úplně zestátnit. Po druhé světové válce došlo ke znárodnění pojištění, zemědělské nevyjímaje. Pojištění tedy poskytovala státní pojišťovna, která byla přímo napojena na státní rozpočet a která díky tomuto napojení mohla bezpečně fungovat i s velikou ztrátou. Pojištění bylo povinné a stát hradil zemědělcům (Jednotným zemědělským družstvům a Státním statkům) část vynaloženého pojistného jako podporu.

Po roce 1989 zemědělské pojištění přestalo být povinné a přestala ho poskytovat jen jedna státní pojišťovna. S tím ale také přestala státní podpora. Po prvním boomu, kdy se zvyšoval počet pojišťoven poskytujících zemědělské pojištění, jejich počet opět klesal až se dostal na konečné číslo 3 (teprve v loňském roce vstoupila na český trh čtvrtá pojišťovna). Tím došlo ke snížení konkurence, jehož negativním, avšak logickým dopadem je zvýšení cen pojistného. Po rozpadu Jednotných zemědělských družstev se většina zemědělských podniků dostala do nepříznivé ekonomické situace, a tak stále méně zemědělců mělo zájem o uzavírání poměrně drahého pojištění.

Vývoj v oblasti zemědělského pojištění se ani z pohledu pojišťoven nejevil příznivě. Stálý a významný pokles počtu pojištěných zemědělců a zemědělských podniků způsobil omezení schopnosti pojišťoven nést následky škod způsobených vlivem neočekávaných klimatických změn, což významně snížilo jejich rentabilitu. Pojišťovny se tomu snažily čelit několika postupy. Rozšiřovaly množství pojistných produktů, zvyšovaly pojistné sazby a omezovaly pojistné krytí. To samozřejmě opět demotivovalo zemědělce k uzavírání pojištění. Vložení se státu do této situace už bylo nevyhnutelné.

Ministerstvo zemědělství začalo tuto situaci řešit v roce 2000, kdy vyhlásilo program pro podporu zemědělského pojištění, tzv. dotační titul 8.D, podpora nákazového pojištění. Skutečná realizace této podpory byla ale vázaná na disponibilní prostředky podporovatele, tedy samotného ministerstva, což se projevilo jako velmi zásadní problém. Rok poté, v roce 2001 byla podpora rozšířena i na rostlinnou výrobu. Obě podpory se týkaly dotace

na zemědělci uhrazené pojistné ve výši 35 % z pojistného na pojištění nákaz a 10 % z pojistného na živelní pojištění plodin. Vliv podpory byl patrný na zvýšení přijatého pojistného u pojištění zvířat i plodin. Například v roce 2001 došlo k meziročnímu nárůstu o 9,2 % u hospodářských zvířat a o 11,7 % u pojištění plodin. V roce 2002 se sazby poskytovaných dotací mírně upravily. Pěstitelům, kteří měli uzavřené pojištění plodin pro krytí živelních rizik, stát dotoval 20 % zaplaceného pojistného, chovatelům hospodářských zvířat s pojištěním proti nákazám se dotace snížila na 30 % pojistného. Řešení podpory zemědělského pojištění přes dotační titul 8.D se však ukázalo velmi nesystémové, protože v roce 2003 vůbec nedošlo k výplatám dotací. Bylo to kvůli vyčerpání dotačních prostředků z titulu 8.A a 8.C⁴, které měly v rámci bodu 8 přednost. Proto se v roce 2004 podpora zemědělského pojištění změnila a již není vázána na čerpání jiných programů. [1]

4.1.1. Program „Podpora pojištění“

Program „Podpora pojištění“ patřil v letech 2000 – 2003 mezi národní programy a byl realizován na základě schválení Parlamentu ČR Ministerstvem zemědělství ČR. Od roku 2004 je ale zajišťován Podpůrným garančním rolnickým a lesnickým fondem, a. s. (dále jen PGRLF) jako výpomoc při řešení aktuální potřeby resortu zemědělství. [10]

Podpora pojištění v roce 2004 a 2005

Cílem podpory bylo zpřístupnění pojistné ochrany širokému okruhu zemědělců a tím dosažení vyššího zajištění podnikatelských aktivit proti nepředvídaným škodám. Předmětem podpory byla částečná kompenzace pojistného vynaloženého na zemědělské pojištění – jak na pojištění plodin, tak na pojištění hospodářských zvířat. Program byl určen jak malým a středním, tak velkým zemědělským subjektům. Program měl 2 podprogramy, a to podporu pěstitelů na úhradu nákladů spojených s pojištěním plodin a podporu chovatelů na úhradu nákladů spojených s pojištěním hospodářských zvířat.

⁴ Dotační titul 8.A, podpora činností zaměřených proti rozšiřování nebezpečných nákaz hospodářských zvířat a dotační titul 8.C, částečná úhrada nákladů spojených s neškodným odstraňováním kádáverů, masokostních mouček a kafilerních tuků.

Podpora pěstitelům byla poskytována, pokud si sjednali smluvní pojištění plodin pro případ krupobití, požáru, vichřice, povodně nebo záplavy, sesuvu půdy, vyzimování a jarního mrazu či mrazu. Výše podpory činila v obou letech 30 % prokázaných uhrazených nákladů na pojištění plodin.

V rámci podprogramu pro chovatele hospodářských zvířat byla poskytována podpora chovatelům, kteří sjednali smluvní pojištění pro případ živelních škod, nebezpečných nákaz nebo jiných hromadných onemocnění infekčního nebo parazitárního původu, přerušení dodávky elektrického proudu, zasažení zvířete elektrickým proudem, otravy exogenními jedovatými látkami či přehřátí organismu zvířete. Výše podpory činila v obou letech 15 % prokázaných uhrazených nákladů na pojištění.

Počet žádostí v jednotlivých podprogramech se pohyboval v obou letech kolem 2 500. Žádostí o podporu na pojištění plodin v roce 2005 mírně přibýlo, žádostí o podporu na pojištění zvířat naopak ubylo. Celková výše vyplacené podpory se snížila z 189 mil. Kč na přibližně 181 mil. Kč. [10]

Tabulka 4.1 – Podpora pojištění v roce 2004 (v kusech a v mil. Kč)

	POČET ŽÁDOSTÍ	Z TOHO SCHVÁLENÝCH	POJISTNÉ	VÝŠE PODPORY
OSTATNÍ PLODINY	2 410	2 383	506	152
HOSPODÁŘSKÁ ZVÍŘATA	2 245	2 229	234	35
CELKEM	4 663	4 620	748	189

Zdroj: *Podpora pojištění*. Prezentace ze semináře Agrární komory ČR z 25. 1. 2007 v Hodkovicích. [online]. [cit. 27. 4. 2007]. Dostupné z: < <http://www.apic-ak.cz> >, vlastní zpracování.

Tabulka 4.2 – Podpora pojištění v roce 2005 (v kusech a v mil. Kč)

	POČET ŽÁDOSTÍ	Z TOHO SCHVÁLENÝCH	POJISTNÉ	VÝŠE PODPORY
OSTATNÍ PLODINY	2 541	2 514	482	144
HOSPODÁŘSKÁ ZVÍŘATA	2 223	2 177	227	34
CELKEM	4 772	4 699	717	181

Zdroj: *Podpora pojištění*. Prezentace ze semináře Agrární komory ČR z 25. 1. 2007 v Hodkovicích. [online]. [cit. 27. 4. 2007]. Dostupné z: < <http://www.apic-ak.cz> >, vlastní zpracování.

Podpora pojištění v roce 2006

Podpora pojištění v roce 2006 vypadala velmi podobně jako v letech 2004 a 2005, došlo jen k nesystémovým změnám. Z důvodů zmírnění následků povodní byla zvýšena procentní dotace pojistného.

Podpora pěstitelům byla stejně jako v předchozích letech poskytována, pokud si sjednali smluvní pojištění plodin pro případ krupobití, požáru, vichřice, povodně nebo záplavy, sesuvu půdy, vyzimování a jarního mrazu či mrazu. Výše podpory činila 35 % prokázaných uhrazených nákladů na pojištění plodin a nově 50 % prokázaných uhrazených nákladů na pojištění speciálních plodin. Speciálními plodinami se rozumí vinná réva, chmel, ovoce, konzumní zelenina, okrasné rostliny včetně školek a přadné rostliny (len a konopí).

V rámci podprogramu pro chovatele hospodářských zvířat byla poskytována podpora chovatelům, kteří sjednali smluvní pojištění pro případ živelních škod, nebezpečných nálezů nebo jiných hromadných onemocnění infekčního nebo parazitárního původu, přerušení dodávky elektrického proudu, zasažení zvířete elektrickým proudem, otravy exogenními jedovatými látkami či přehřátí organismu zvířete. Velikost podpory se zvýšila o 5 % a činila 20 % prokázaných uhrazených nákladů na pojištění. [10, 24]

Tabulka 4.3 – Podpora pojištění v roce 2006 – žádosti zpracované do 15. 1. 2007
(v kusech a v mil. Kč)

	POČET ŽÁDOSTÍ	Z TOHO SCHVÁLENÝCH	POJISTNÉ	VÝŠE PODPORY
OSTATNÍ PLODINY	1 732	1 507	292	102
SPECIÁLNÍ PLODINY	282	246	86	43
HOSPODÁŘSKÁ ZVÍŘATA	1 414	1 223	147	29
CELKEM	3 439	2 982	534	179

Zdroj: *Podpora pojištění*. Prezentace ze semináře Agrární komory ČR z 25. 1. 2007 v Hodkovicích. [online]. [cit. 27. 4. 2007]. Dostupné z: < <http://www.apic-ak.cz> >, vlastní zpracování.

Podpora pojištění v roce 2007

I v roce 2007 se počítá s poskytováním podpory na zvýšení celkové komerční propojištěnosti. Ta je totiž stále velmi nízká oproti ostatním státům EU. Sazby pro rok 2007 ještě nejsou známy, ale nejspíš budou podobné jako v roce 2006. Významnou změnou oproti předcházejícím rokům je to, že o podporu mohou žádat pouze drobné, malé a střední podniky v oblasti prvovýroby. Velké podniky a zpracovatelské firmy by totiž měly být schopny pokrýt náklady na pojištění samy z vlastních zdrojů. Drobným, malým a středním podnikatelem se rozumí podnikatel, který zaměstnává méně než 250 zaměstnanců a jeho aktiva nebo roční obrat nepřesahují přesně vymezenou částku. [10]

4.1.2. Možné přístupy k řešení podpory zemědělského pojištění

Zemědělské pojištění v současné době neodpovídá pojistným potřebám vyvolaným zejména zhoršujícími se klimatickými podmínkami. Rizika, která z těchto klimatických změn vyplývají jsou totiž velmi špatně odhadnutelná. V případě výskytu klimatického problému se u nás takové situace vždy řešily nárazově. Sice od roku 2004 existuje program

„Podpora zemědělského pojištění“, avšak ani on neřeší problém pokrytí tzv. nepojistitelných rizik. Nepojistitelnými riziky se v tomto případě rozumí nejen klasická nepojistitelná rizika jako sucho, mokro, déšť či škůdci, ale také obtížně pojistitelná rizika, která jsou díky vysokému riziku cenově nedostupná, a také nová rizika, která pojišťovny teprve do budoucna zahrnou do svých pojistných produktů. S nepojistitelnými riziky se může vypořádat pouze stát. Dosud poskytovaná pomoc ad hoc není do budoucna optimální. Je třeba najít způsob, jak zapojit stát v rámci zemědělského pojištění do systému, který by dobře fungoval v podmínkách České republiky a který by zároveň byl v souladu se zemědělskou politikou EU.

Nabízí se tři možná systémová řešení podpory zemědělského pojištění. Jde o:

- vznik specializované státní pojišťovny nabízející zemědělské pojištění,
- vyrovnání příjmů zemědělců za ušlý zisk jako následek klimatických rizik ze zdrojů EU nebo
- využití komerčního pojištění s podporou státu.⁵

První bod, tedy vznik specializované státní pojišťovny naráží především na antimonopolní politiku. I přesto, že státní pojišťovna jako jediný poskytovatel zemědělského pojištění v některých zemích úspěšně funguje, u nás se s jejím vznikem nepočítá. Monopolizované pojišťovnictví existovalo v naší zemi dlouhá desetiletí a nynější legislativa ho nepovoluje.

Druhý bod, tedy vyrovnání příjmů zemědělců za ušlý zisk ze zdrojů EU také není optimální, neboť tento návrh nemusí být vůbec přijatelný pro schvalovací výbor EU v Bruselu.

Nejlepším řešením za stávajících podmínek je tedy třetí možnost - využití komerčního pojištění za účasti státu. Během roku 2004 byla vypracována nová koncepce zaštitěná Ministerstvem zemědělství ČR, PGRLF a ČAP, která obsahovala systémové řešení eliminace rizik v zemědělském podnikání. V platnost měla vstoupit již v první polovině roku 2006, ale kvůli neúplné dohodě a stálému hledání nové schůdnější cesty k její aplikaci

⁵ ČEJKOVÁ, V. a BIBZOVÁ, I. Inovace ve vývoji zemědělského pojištění v ČR. *Pojistné rozpravy*. Praha: ČAP, 2006, č. 19. S. 113

do praxe ještě nedošlo. Mezitím ale došlo k výměně vlády a tím se i změnila navrhovaná koncepce. [1]

Původní koncepce eliminace rizik v zemědělském podnikání

V původní koncepci se počítalo se zapojením 3 stěžejních pilířů. Prvním pilířem by bylo poskytování dotací na zaplacené pojistné (stejně jako doposud), druhým pilířem by bylo vytvoření Fondu nepojistitelných rizik a třetím pilířem vznik státní zajišťovny.

PGRLF by stejně jako doposud poskytoval dotace na zaplacené pojistné jak na pojištění zvířat, tak na pojištění plodin. Vznikl by však také Fond nepojistitelných rizik, ze kterého by se hradily nepředvídatelné škody hromadného katastrofického rozsahu. Škody by byly vlastně hrazeny z veřejných financí, takže pro zdárné fungování daného systému by bylo třeba propojit veřejnou a soukromou sféru a samozřejmě přesně vymezit pojistitelná a nepojistitelná rizika. Pojistitelná rizika, tedy ta rizika, která jsou pojišťovny v současnosti schopny a ochotny přebrat a krýt, by měly být obsahem čistě komerčního pojištění, protože není myslitelné, aby stát hradil standardní podnikatelská rizika. U nich se očekává, že je ve finančních možnostech každého podnikatele (zemědělce), aby je pokryl formou soukromého pojištění. Fond nepojistitelných rizik by měl nahrazovat škody vzniklé z nepojistitelných rizik, ale to jen v případě, že je zemědělec pojištěn v komerční pojišťovně.

Protože v této koncepci jde o úzkou spolupráci mezi veřejným a soukromým sektorem, je velmi důležitá vzájemná koordinace. Role koordinátora mezi účastníky - ministerstvem zemědělství, ministerstvem financí, pojišťovnami a zemědělci - by byla jednou z funkcí PGRLF. PGRLF by mohl spravovat státní prostředky a zároveň rozhodovat o náhradách škod a jejich rozsahu. O konečných výplatách z Fondu by pak rozhodoval výbor stanovený vládou a složený ze všech účastníků, který by řídil tok peněz a také nesl odpovědnost za svá rozhodnutí.

Pokud by byl tento návrh schválen, počítalo se s tím, že ministerstvo zemědělství každoročně vyčlení ze svého rozpočtu přibližně 1,6 mld. Kč. Z toho by šlo 1,2 mld. Kč do Fondu nepojistitelných rizik, 250 mil. Kč na dotace pojistného a asi 150 mil. Kč by se

vyčlenilo na Státní fond. Protože od začátku roku 2000 do konce roku 2003 se na kompenzaci „ad hoc“ škod vynaložilo ze státního rozpočtu 7,8 mld. Kč, což představuje ročně asi 1,96 mld. Kč, touto novou koncepcí by se snížily státní výdaje o 360 mil. Kč, což není zanedbatelná částka.

Třetím pilířem dané koncepce bylo vytvoření státní zajišťovny specializované na zemědělské pojištění. Tato myšlenka státní zajišťovny je systémová a teoreticky vhodná, její reálné fungování je ale spojeno s finanční překážkou. Zajišťovny, které fungují jako „pojišťovny pojišťoven“ totiž potřebují k zajišťování rizik obrovský kapitál v řádech několika miliard. Například k založení zajišťovny je v ČR potřeba 1 mld. Kč základního kapitálu, vytvoření vysokých rezerv a mnohaleté statistiky a zkušenosti z oblasti pojištění, v tomto případě z oblasti zemědělského pojištění. Důvodem pro návrh na vznik státní zajišťovny je, že zajišťovna specializující se na zemědělské pojištění by mohla zlevnit cenu pojištění pro zemědělce. Zahraniční zajišťovny, u kterých se české pojišťovny zajišťují, mají totiž příliš vysoké ceny. Myšlenka vytvoření státní zajišťovny byla během roku 2005 opuštěna, avšak na sklonku roku 2006 ji bývalá ministryně zemědělství MVDr. Milena Vicenová opět nevyloučila. [1, 4]

Nová koncepce eliminace rizik zemědělského podnikání

Původní koncepce eliminace rizik v zemědělském podnikání měla začít platit v polovině roku 2006. Protože však ani do konce roku 2006 nedošlo k vytvoření Fondu nepojistitelných škod ani k dalším krokům, začala vznikat nová koncepce, z hlediska nové vlády mnohem vhodnější. V ní se nepočítá s vytvořením Fondu nepojistitelných škod, ale s vytvořením finančního Fondu podpor.

Vytvoření Fondu podpor je podle názorů zahraničních expertů vhodnějším nástrojem řešení krizí než pouhé vyplácení podpor. Podstata tohoto principu spočívá v průběžném, plánovaném a každoročním naplňování zmiňovaného Fondu ve výši přibližně 800 mil. Kč tak, aby se zde postupně kumulovala potřebná částka v úrovni tříleté úhrady možných škod, tedy ve výši přibližně 2,4 mld. Kč. Tato kumulace prostředků se jeví jako nezbytná z důvodu stále se prohlubujících negativních klimatických podmínek a z důvodu frekvence,

počtu, výše i rozsahu vzniklých škod. Kumulace prostředků odstraňuje mimořádné jednorázové dopady na státní rozpočet.

Fond podpor by mohl provozovat PGRLF a mohl by mít podobu kapitálového fondu, tvořeného kapitálovými vklady akcionáře, které nezvyšují základní kapitál, nebo fondu tvořeného ze zisku.

Systém je navrhován ve dvou podobách:

- podpora na náhradu škod způsobených přírodními pohromami nebo jinými mimořádnými událostmi a
- podpora za ztráty způsobené nepříznivými klimatickými jevy.

Podpora na náhradu škod způsobených přírodními pohromami nebo jinými mimořádnými událostmi by byla určena celému odvětví zemědělství, tedy nejenom malým a středním, ale i velkým podnikům – prvovýrobcům i zpracovatelům. Za přírodní pohromy by se považovalo: zemětřesení, laviny, sesuvy půdy, povodně, záplavy a jiné pohromy, pokud by byly dostatečně popsány. Za mimořádné události by se považovala: válka, vnitrostátní nepokoje nebo stávky a v závislosti na rozsahu škod i jaderné nebo velké průmyslové havárie či požáry, pokud by v jejich důsledku došlo k obrovským ztrátám. Odhadovaný rozpočet této podpory by byl 300 až 500 mil. Kč, takže kumulace prostředků ve Fondu by byla opravdu nutná. Důležitou podmínkou výplaty této podpory je sjednání komerčního pojištění, kdy je pojištěna minimálně jedna polovina průměrné roční produkce nebo jedna polovina příjmu souvisejícího s produkcí.

Podpora za ztráty způsobené nepříznivými klimatickými jevy by byla určena pouze prvovýrobcům a pouze drobným, malým a středním podnikům. U zpracovatelů se totiž počítá s klimatickými jevy jako s běžným podnikatelským rizikem. Mezi nepříznivé klimatické jevy by se řadily mráz, krupobití, led, déšť, sucho nebo hurikán, které zničí v jednotlivém případě více jak 30 % průměrné roční produkce dotyčného zemědělce. Těchto 30 % se považuje jako spoluúcast zemědělce, která ho má dostatečně motivovat k vynaložení veškerého úsilí k omezení škod. Nutnou podmínkou poskytnutí podpory je, aby měl žadatel uzavřené pojistné smlouvy alespoň na polovinu průměrné roční produkce nebo příjmu souvisejícího s produkcí. Další podmínkou je, že příčina škody musí být

oficiálně uznána veřejnými orgány jako katastrofa. Odhadovaný rozpočet této podpory je 200 až 300 mil. Kč / rok. Celková hrubá míra podpory by ale neměla překročit 80 % poklesu příjmu z prodeje produktů a 90 % takového snížení ve znevýhodněných oblastech. [1, 10]

4.2. Situace v Evropské unii

Důležitost a význam zemědělského sektoru jako základního stavebního prvku každé ekonomiky si Evropské společenství uvědomovalo již od počátku své integrace. Proto je Společná zemědělská politika (dále jen SZP) důležitou součástí každé dohody již od Římských smluv, tedy od roku 1958. Evropské společenství (předchůdce současné Evropské unie) se vždy snažilo chránit svůj trh a zvyšovat konkurenceschopnost evropského zemědělství jako celku na světových trzích. Vynakládalo k tomu ohromné částky peněz, které zdaleka převyšovaly možnosti rozpočtu. I v současné době Evropská unie věnuje velkou pozornost zemědělské politice. Současnou snahou je však snižování výdajů z unijního rozpočtu na zemědělství, jeho liberalizace a snížení národního protekcionismu uvnitř společného trhu.

Evropská unie má samozřejmě enormní zájem o hladké fungování agrárního sektoru, chce však motivovat zemědělce k tomu, aby se sami co nejvíce snažili předcházet krizím a eliminovat rizika zemědělského podnikání. V pokynech Evropské komise ke státní podpoře je mimo jiné výslovně řečeno: „Aby se ještě dále zkvalitnilo řízení rizik, měli by být zemědělci pobízeni k uzavírání pojistek, kdekoli je to možné. Proto by se od určitého okamžiku v budoucnu měla náhrada za špatné počasí pro zemědělce, kteří se na dotčený produkt nepojistili, omezit...“⁶ Mezi výroky Evropského parlamentu patří například: „...pojištění je osvědčený a známý nástroj, který je nejpoužívanější a integrovaný, a tím i pro trh nejvhodnější...“⁷

⁶ Pokyny Společenství ke státní podpoře v odvětvích zemědělství a lesnictví na období 2007-2013. In: *Úřední věstník Evropské unie*, č. C319/1, 27.12. 2006, s.19.

⁷ *Pojištění plodin a zvířat v ČR. Eliminace rizik v zemědělském podnikání*. Prezentace ze semináře Agrární komory ČR z 25. 1. 2007 v Hodkovicích. [online]. [cit. 27. 4. 2007]. Dostupné z: < <http://www.apic-ak.cz> >

Unie se plně přiklání k podpoře zemědělského pojištění, protože právě zemědělské pojištění je podle expertů EU nejvhodnějším nástrojem eliminace rizik. Unie proto podporuje jednotlivé země, aby v rámci svých národních programů dotovaly zemědělcům náklady na zaplacené pojistné, a tím snižovaly výdaje nutné na pomoc ad hoc. Tato dotace se může vyšplhat až do výše 80 % pojistného. Podle Unie je možné, aby tato dotace pojistného byla zahrnuta do programu SZP, konkrétně do programu rozvoje venkova. To by znamenalo, že prostředky na výplatu by se mohly čerpat z evropských fondů. Aby to ale bylo možné, je nutné sladit použití těchto státních podpor nejen s pravidly EU pro státní podporu v zemědělství, ale také s kritérii „green box“, tedy s kritérii stanovenými Světovou obchodní organizací.

Unie si také uvědomuje, že vysoká cena zemědělského pojištění, která brání zemědělcům v jeho uzavírání, je dána vysokou cenou zajištění, které si pojišťovny musejí sjednávat. Proto by k rozvoji soukromého zemědělského pojištění mohl přispět snadnější přístup pojišťoven k zajištění. Toho by se dosáhlo intervencí státu. Na vnitrostátní úrovni by mohl stát nabízet úplné zajištění za snížené ceny (tedy stát by provozoval státní zajišťovnu), nebo by mohl nabízet sice jen část zajištění, ale zcela bezplatně, nebo by mohl vystupovat jako partner u zajištění prostřednictvím dohod o zajištění stop loss.

Unie se ale nevyhýbá ani myšlence podpory vzájemných fondů. Vzájemné fondy totiž představují způsob sdílení rizika mezi skupinami výrobců, kteří chtějí být sami odpovědní za řízení rizik. Členové přispívají do společného fondu a v případě závažných ztrát příjmů mohou podle předem stanovených pravidel čerpat z tohoto fondu finanční prostředky. Vzájemné fondy existují jen v některých zemích a v některých sektorech a ne všechny podniky k nim mají přístup. Podle expertů EU je to ale nástroj řízení rizik s velkým potenciálem, který by stál za podporu. Podpora by ale byla jen dočasná a postupně se snižující na administrativní činnost každého zemědělce, člena fondu. [13]

4.2.1. Systémy státních podpor ve vybraných zemích EU

V rámci Evropské unie existují různě konstruované systémy státní podpory zemědělského pojištění. V některých zemích (například v Řecku a na Kypru) je zemědělské pojištění povinné a má velmi široké krytí. Nejpočetnější skupinou členských zemí jsou země, které v oblasti zemědělského pojištění propojily soukromý a veřejný sektor a které poskytují různé typy státní podpory pojištění. Nejčastěji to je podpora na zaplacené pojistné (v České republice, Španělsku, Portugalsku, Itálii, Francii, Rakousku, Lucembursku, Slovensku, Maďarsku, Litvě, Lotyšsku a Estonsku). Druhým typem státní podpory je podpora zajištění. Systém státní podpory zajištění efektivně funguje například ve Španělsku. [15]

Španělsko

Španělsko má nejrozsáhlejší zákonem upravený systém zemědělského pojištění, založený na spolupráci soukromého a veřejného sektoru, v EU. Bývá proto dáváno jako příklad ostatním zemím, jak lze efektivně provozovat zemědělské pojištění se zapojením soukromých pojišťoven i státu.

Pojištění je dobrovolné a týká se všech druhů plodin, chovu skotu, ovcí, koz a specifických forem rybářství. V podpoře pojištění jsou zahrnuta klimatická rizika jako krupobití, mráz, povodeň, sucho, vítr, oheň atd. i rizika ohrožující hospodářská zvířata (uhynutí, utracení či nucená porážka způsobená počasím nebo specifickými chorobami). Program pojištění je dotován ministerstvem zemědělství a částečně i regionální správou. Zemědělci je proplaceno zhruba 50 % zaplaceného pojistného. Pojištění poskytují komerční pojišťovny, které jsou sdruženy v pojišťovacím poolu Agroseguro. [16]

Celková propojištěnost v pojištění plodin se pohybuje pouze kolem 40 %, avšak v pojištění zvířat činí 90 %. [11]

Současný model španělského zemědělského pojištění byl vytvořen již v roce 1978. Mezi klíčové hráče patří ENESA (Entidad Estatal de Seguros Agrarios), což je agentura ministerstva zemědělství, která má na starosti vytváření ročního pojišťovacího plánu, společně s Agroseguro určuje minimální technické požadavky na pěstování, pojistitelnou

produkci či ceny pojištění. Dále například propaguje pojištění nebo vystupuje jako arbitr při řešení sporů. Druhou důležitou institucí je pojišťovací pool Agroseguro, jehož členy je 60 soukromých pojišťoven. Agroseguro spravuje pojistky, řídí platby zajistného CCS a přijímá podpory. Třetí institucí je již zmiňované CCS (Consortio de Compensación de Seguros), což je státní zajišťovna provozovaná ministerstvem hospodářství. Každý rok ENESA vypíše pojistný plán, ve kterém určí, které komodity a rizika lze pojistit, stanoví velikost podpor pojistného a termín pro uzavírání pojištění. Agroseguro blíže specifikuje jednotlivé druhy pojištění, stanoví jednotlivé sazby pojistného a také sazby zajistného. Prostřednictvím sítě komerčních pojišťoven pojištění prodává. Povinně se zajišťuje u CCS, která může další zajistnou ochranu kupovat na mezinárodním zajistném trhu. [6]

Rakousko

V Rakousku existuje pouze pojištění plodin, které zahrnuje především riziko krupobití, mrazu a další rizika, ale také například riziko sucha. Odvětví zemědělského pojištění je plně monopolizováno a je provozováno Rakouskou krupobitní pojišťovnou (Österreichische Hagelversicherung), která se specializuje pouze na pojištění plodin. Pojištění hospodářských zvířat pro případ nákazy není nutné, neboť stát garantuje zemědělcům náhradu škody v případě nákazy. Od roku 2004 však začíná i na rakouský pojistný trh pronikat pojištění zvířat.

Stát přistupuje k zemědělcům zodpovědně a již 30 let zemědělské pojištění finančně podporuje. K rozšíření škály pojistitelných rizik a ke zvýšení státní podpory došlo po vstupu Rakouska do EU. Od roku 1995 je pojistné dotováno celkem z 50 %, 25 % dostanou pěstitelé ze státního fondu katastrof a zbylých 25 % z rozpočtů jednotlivých spolkových zemí. [12]

Poměrně vysoká státní dotace pojistného motivuje zemědělce k uzavírání pojištění. Celková propojištěnost v rostlinné výrobě v posledních 10 letech vzrostla o 30 % a v současné době dosahuje 80 %, což je více jak dvojnásobek propojištěnosti v České republice. [11]

Řecko

V Řecku funguje zákonné zemědělské pojištění. Zemědělci mají povinně pojištěné veškeré plodiny i všechna zvířata. Zákonné pojištění provozuje ministerstvo zemědělství prostřednictvím Řecké organizace zemědělského pojištění (ELGA). Protože však toto povinné pojištění nepokrývá všechna rizika, uplatnění zde nachází i dobrovolné pojištění jak zvířat, tak plodin.

Tím, že je pojištění povinné, celková propojištěnost dosahuje 100 %. Stát i přesto zemědělské pojištění finančně podporuje a dotuje. Není sice nutné zemědělce motivovat k uzavření pojištění, je jim však nutné finančně pomoci s placením pojistného, aby náklady na pojištění nebyly příliš vysoké. [16]

Itálie

V Itálii je stejně jako v mnoha dalších zemích sklouben systém soukromého zemědělského pojištění se státní podporou. Zemědělské pojištění nabízí jen několik komerčních pojišťoven. Dotace pojištění plodin jsou poskytovány Národním solidárním fondem pro zemědělství. Ten každý rok zákonem upřesňuje čerpání podpor, většinou připadá 40 % prostředků na podporu krupobitního pojištění a 60 % na přímou pomoc v případě přírodních katastrof. Fondem je zemědělcům hrazeno 50 % pojistného z pojištění plodin. [16]

Francie

Ve Francii je rozšířeno především krupobitní pojištění. Pojištění hospodářských zvířat je také nabízeno, ovšem ne v takovém rozsahu a nevztahuje se na něj státní podpora. Pojištění plodin je částečně subvencováno. Ke krytí nepojistitelných škod na plodinách je zřízen Státní fond zemědělských kalamit, který je financován z 50 % státem a z 50 % zemědělci formou daní z pojištění. Aby měl ale zemědělec nárok na náhradu škody z fondu, je nutné oficiální uznání přírodních katastrof a hlavně uzavřené pojištění

postiženého zemědělce. Celková propojištěnost rostlinné výroby se pohybuje kolem 60 %.
[16]

Německo

V Německu mohou zemědělci sjednat jak pojištění plodin, tak pojištění hospodářských zvířat. V pojištění plodin se sjednává především krupobitní pojištění, v současné době a hlavně v nových spolkových zemích často doplněné o krytí dalších živelních rizik. Pojištění zvířat se uplatňuje hlavně u velkochovatelů, drobných podniků je pojištěno jen necelá polovina.

Přestože stát neposkytuje dotace pojistného, celková propojištěnost v oblasti pojištění plodin se pohybuje kolem 70 % ploch a u pojištění zvířat dokonce 80 %. K zavedení dotací pojistného stále probíhá diskuze. [16]

Slovensko

Zemědělské pojištění na Slovensku je podobné jako v České republice. Komerční pojišťovny nabízí jak pojištění plodin, tak pojištění hospodářských zvířat. Ministerstvo zemědělství pojištění dotuje, a to ve výši 50 % zaplaceného pojistného. Do roku 2002 dotoval pouze 20 %. Tato forma podpory pojištění je na Slovensku účinná, protože zájem o zemědělské pojištění po zvýšení dotace enormně vzrostl. Současná propojištěnost rostlinné výroby se pohybuje mezi 40 a 50 %, v pojištění zvířat není jednoznačná a kolísá mezi 75 až 90 %.

Pojištění kryje pouze vybraná rizika, takže v případě katastrof je nutné řešit jejich dopady z jiných zdrojů. Slovensko ale v současné době stejně jako Česká republika řeší novou systémovou koncepci zemědělského pojištění. [16]

Tabulka 4.4 – Propojištěnost ve vybraných státech EU

	PLODINY	ZVÍŘATA
ŠLOVENSKO	40 – 50 %	75 – 90 %
ŠPANĚLSKO	40 %	90 %
RAKOUSKO	80 %	26 %
NĚMECKO	70 %	80 %
ŠVÉDSKO	60 %	85 %
ŘECKO	100 %	100 %
FRANCIE	60 %	.
ČR	33 %	89 %

Zdroj: *Pojištění plodin a zvířat v ČR. Eliminace rizik v zemědělském podnikání*. Prezentace ze semináře Agrární komory ČR z 25. 1. 2007 v Hodkovicích. [online]. [cit. 27. 4. 2007]. Dostupné z: < <http://www.apic-ak.cz> >, vlastní zpracování.

5. Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo charakterizovat současnou podobu zemědělského pojištění v České republice a také popsat jeho historii a vývoj v rámci Československa. Důležitým prvkem zemědělského pojištění je účast státu, proto neméně významnou oblastí, na kterou jsem se ve své práci zaměřila, je státní podpora, a to nejen v České republice, ale i v dalších státech Evropské unie.

Historie českého pojišťovnictví sahá až do 18. století, k rozvoji zemědělského pojištění však došlo až ve století 19. Již před první světovou válkou fungovalo na našem území několik pojišťoven specializovaných především na krupobitní pojištění. Pojišťování hospodářských zvířat se provozovalo hlavně na úrovni vzájemných pojišťovacích spolků. Zemědělské pojištění nikdy nebylo z hlediska přijatého pojistného příliš významné, avšak pro zabezpečování hladkého chodu zemědělské výroby mělo význam obrovský. Pojištění provozovaly soukromé pojišťovny nebo vzájemné spolky, po celou dobu trvání první republiky však agrární strana usilovala o jeho „zveřejnění“. Chtěla vytvořit veřejnou pojišťovnu pod kontrolou státu jako jediný subjekt poskytující zemědělské pojištění. K realizaci jejího plánu ale nedošlo.

Druhá světová válka vývoj zemědělského pojištění příliš neutlumila, bylo dokonce zavedeno povinné jateční pojištění zvířat. Po válce se začala významně měnit tvář celého pojišťovnictví. Znárodnění se samozřejmě týkalo i zemědělského pojištění. Začalo ho poskytovat jen několik pojišťoven - národních podniků, a později jen jedna jediná – Státní pojišťovna. Se vznikem a rozvojem Jednotných zemědělských družstev je spojen i vznik pojištění socialistických zemědělských organizací. Pojištění bylo povinné a vztahovalo se na plodiny, hospodářská zvířata, majetek a postupem času i odpovědnost JZD. Toto pojištění fungovalo až do počátku 90. let. V roce 1986 zavedla Státní pojišťovna komplexní pojištění úrody, které zahrnovalo v podstatě všechna rizika ohrožující rostlinnou výrobu. Pojištění bylo každý rok velmi ztrátové a jen díky podpoře státu ho pojišťovna byla schopná provozovat.

Společně s vývojem pojištění se rozvíjela i zábrana škod. Zábranná činnost pojišťoven spočívala hlavně v příspěvcích na nejružnější zábranná opatření, v poskytování slev

zodpovědným pojistníkům nebo konkrétně v pojištění zvířat v provádění vstupních a pravidelných prohlídek.

Po roce 1989 došlo opět k velké změně celého pojistného odvětví. Začala postupná transformace české ekonomiky od centrálně plánované ekonomiky k volnému tržnímu hospodářství. Pojišťovnictví bylo demonopolizováno a pojištění se opět stalo předmětem soukromého podnikání. Na trh vstoupilo velké množství pojišťoven, ovšem jen málo z nich provozovalo v rámci svého portfolia zemědělské pojištění.

Zemědělské pojištění můžeme obecně rozčlenit na pojištění plodin, pojištění hospodářských zvířat a pojištění lesních porostů. Z pojištění plodin se nejčastěji vyskytuje krupobitní pojištění, které ale chrání pouze před rizikem krupobití. Z toho důvodu je stále oblíbenější živelní pojištění plodin, které zahrnuje i další živelní rizika. Existuje také pojištění úrody, které je nejkomplexnější a kryje celkem asi 80 % všech rizik. Pojištění hospodářských zvířat zahrnuje pojištění zvířat jako skot, ovce, kozy, prasata, drůbež, ale také speciální druhy zvířat, koně, kočky či psy. Obecně se vztahuje na uhynutí, utracení nebo nucenou porážku z důvodu především nákazy, úrazu, nemoci, působení živelních rizik, odcizení, zaběhnutí atd. Pojištění lesních porostů se vztahuje především k riziku požáru, ale lze pojistit i další živelní rizika. Bohužel ale není možné pojistit rizika vandalismu a krádeže dřeva, která jsou pro majitele lesů velmi významná.

V současné době nabízí zemědělské pojištění na našem trhu 4 pojišťovny. K České pojišťovně, Generali Pojišťovně a Hasičské vzájemné pojišťovně v loňském roce přibyla Agra pojišťovna. Nejvýznamnější roli s více jak 80 % tržním podílem hraje Česká pojišťovna. Nabídky pojišťoven jsou spíše srovnatelné, pouze Agra pojišťovna se specializuje jen na plodiny. Konkurence na pojistném trhu není podle mého názoru dostačující a nenutí pojišťovny snižovat své ceny. Ani vstup čtvrté pojišťovny situaci výrazně nezlepší, je to však krok správným směrem.

I z důvodu nízké konkurence jsou ceny pojištění poměrně vysoké a spousta zemědělců si ho nemůže dovolit. Celková propojištěnost se u nás pohybuje v oblasti rostlinné výroby jen kolem 33 %, což je velmi málo. Propojištěnost hospodářských zvířat je na vysoké úrovni, dosahuje 89 %.

V zemědělském pojištění hraje nezastupitelnou roli také stát. Stát by měl zemědělce motivovat k uzavírání pojištění, ale měl jim také pomáhat vypořádat se s následky škod, které komerční pojištění nekryje, s tzv. nepojistitelnými riziky. Mezi teoretické možnosti eliminace rizik patří vznik specializované státní pojišťovny či vyrovnávání příjmů zemědělců ze zdrojů EU, využití komerčního pojištění s podporou státu je ale nejvhodnější variantou. Příspěvek na zaplacené pojistné je u nás poskytován od roku 2000 (resp. 2001), od roku 2004 ho poskytuje PGRLF v rámci programu „Podpora pojištění“. V roce 2006 činila tato dotace 35 % z pojistného u pojištění plodin, 50 % u speciálních plodin a 20 % z pojistného na pojištění zvířat.

Zemědělské pojištění v současné době neodpovídá pojistným potřebám vyvolaným zejména zhoršujícími se klimatickými podmínkami. V případě výskytu nepojistitelných rizik nebo katastrofálních škod tuto situaci stát řešil vždy nárazově, ad hoc. Do budoucna je ale potřeba zavést určitá systémová opatření pro řešení těchto situací.

Původně se počítalo s vytvořením 3 pilířového systému. 1. pilířem mělo být poskytování dotací na zaplacené pojistné (jako doposud), 2. pilířem vytvoření Fondu nepojistitelných rizik, ze kterého by se hradily škody způsobené nepojistitelnými riziky (ale pouze komerčně pojištěným zemědělci) a 3. pilířem měl být vznik státní zajišťovny. V roce 2006 se od zavedení této koncepce upustilo a nyní se kalkuluje s variantou vytvoření Fondu podpor. Fond podpor by se plnil průběžně a prostředky v něm by se kumulovaly a zhodnocovaly. Z Fondu by se pak vyplácely jak podpory pojistného, tak náhrady škod z přírodních pohrom a mimořádných událostí. Tento systém je mnohem vhodnější než pouhé vyplácení podpor ze státního rozpočtu a je v souladu s politikou EU i Světové obchodní organizace.

Podle mého názoru je vytvoření Fondu dobré řešení pro získávání prostředků na státní podporu, jen bych se ještě k tomu nebránila myšlence vytvoření státní zajišťovny. Ta by výrazně pomohla pojišťovnám shánět si zajistnou ochranu a při nižších sazbách zajistného by zlevnila pojištění i pro zemědělce. Také by možná lákala další pojišťovny k rozšíření svých služeb o produkt zemědělského pojištění.

Evropská unie se ve své společné zemědělské politice věnuje i otázce zemědělského pojištění. Shledává ho nejlepším nástrojem krytí zemědělských rizik a navrhuje členské

země, aby ho v rámci svých národních programů podporovaly. V řadě členských zemí je skloubeno komerční pojištění s podporou státu, v Řecku či na Kypru je pojištění povinné a poskytované veřejným sektorem. Nejčastější podporou je dotace na zaplacené pojistné, vyskytuje se také podpora zajištění. Jeden z nejrozsáhlejších systémů propojení veřejného a soukromého sektoru je ve Španělsku, které je dáváno ostatním zemím na vzor.

Otázka zemědělství a zemědělského pojištění byla, je a podle mého názoru vždy bude velmi diskutovaná. Klimatické podmínky se rychle mění a je třeba na ně i na negativní důsledky, které přinášejí, včas reagovat. Vytvoření propracovaného systému složeného ze soukromého pojištění a účasti státu je vhodným řešením, i když ne navěky neměnným. I důmyslný systém bude třeba nepřetržitě upravovat a přizpůsobovat stále se měnícím podmínkám. Systém však povede alespoň k částečné spokojenosti všech zúčastněných. Zemědělci se budou dobrovolně a ochotně pojišťovat a v případě nepojistitelných škod dostanou náhradu od státu, pojišťovny budou provozovat komerční pojištění na tržních principech a stát bude zemědělce podporovat a dotovat, ale s co nejnižšími výdaji ze státního rozpočtu.

Použité zdroje

- [1] ČEJKOVÁ, V. a BIBZOVÁ, I. Inovace ve vývoji zemědělského pojištění v ČR. *Pojistné rozpravy*. Praha: ČAP, 2006, č. 19, s. 108 – 115. ISSN 0862-6162
- [2] DAŇHEL, J. *Pojistná teorie*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2005. ISBN 80-86419-84-3
- [3] DUCHÁČKOVÁ, E. *Pojišťovnictví a pojištění*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2000. ISBN 80-245-0023-X.
- [4] HAVEL, P. *Stabilita nejdříve za dva roky*. [online]. Poslední aktualizace 13. 9. 2004. [cit. 25. 4. 2007]. Dostupné z: <<http://wa.profit.cz/clanek.php?iArt=8876&iSearch=Stabilita%20nejd%F8%EDve%20za%202%20roky>>
- [5] *Historie u nás*. [online]. [cit. 5. 5. 2007]. Dostupné z: <<http://www.pojistit.cz/pojistovnictvi.php?param=3>>
- [6] Insurance in emerging markets. *Sigma No 1/2007*. Zurich: Swiss Reinsurance Company, 2007.
- [7] Interní materiály České pojišťovny
- [8] MARVAN, M. a CHALOUPECKÝ, J. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. Díl 2. Dějiny pojišťovnictví v Československu (1918 – 1945)*. 1. vyd. Bratislava: Česká pojišťovna, 1993. ISBN 80-88739-01-2
- [9] MARVAN, M. a CHALOUPECKÝ, J. *Dějiny pojišťovnictví v Československu. Díl 3. Dějiny pojišťovnictví v Československu (1945 – 1992)*. 1. vyd. Praha: Česká pojišťovna, 1997.
- [10] *Podpora pojištění*. Prezentace ze semináře Agrární komory ČR z 25. 1. 2007 v Hodkovicích. [online]. [cit. 27. 4. 2007]. Dostupné z: < <http://www.apic-ak.cz> >
- [11] *Pojištění plodin a zvířat v ČR. Eliminace rizik v zemědělském podnikání*. Prezentace ze semináře Agrární komory ČR z 25. 1. 2007 v Hodkovicích. [online]. [cit. 27. 4. 2007]. Dostupné z: < <http://www.apic-ak.cz> >

- [12] *Pojištění zemědělského podniku*. [online]. Poslední aktualizace 22. 1. 2007 [cit. 25. 4. 2007]. Dostupné z:
<<http://www.agroweb.cz/projekt/tematy dne.asp?id=121>>
- [13] Sdělení komise Radě o řízení krizí v zemědělství. *Pojistné rozpravy*. Praha: ČAP, 2006, č. 19, s. 101 – 107. ISSN 0862-6162
- [14] SLEZÁK, O. *Historie pojišťovnictví na území českého státu*. [Bakalářská práce.] Liberec: Technická univerzita v Liberci – Hospodářská fakulta, 2005
- [15] ŠPIČKA, J. *Řízení podnikatelských rizik v zemědělství*. Praha: VÚZE, 2006. ISBN 80-86671-36-4
- [16] VILHELM, J. a MESRŠMÍD, J. Bude konečně přijato trvalé řešení státní podpory zemědělského pojištění? *Pojistný obzor*. Praha: ČAP, 2004, roč. 81, č. 4, s. 9 – 10. ISSN 0032-2393
- [17] VOSTATEK, J. *Sociální a soukromé pojištění*. 1.vyd. Praha: Codex Bohemia, 2000. ISBN 80-85963-21-3
- [18] Vývoj pojišťovnictví v českých zemích. [online]. [cit. 5. 5. 2007]. Dostupné z:
<<http://old.hrad.cz/president/Havel/holocaust/pojistky.html>>
- [19] www.agrapojistovna.cz
- [20] www.cap.cz
- [21] www.cpoj.cz
- [22] www.generali.cz
- [23] www.hvp.cz
- [24] www.pgrlf.cz

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Všeobecné pojistné podmínky zemědělského pojištění VPPZP 2005 (2 listy)

Příloha č. 2 – Doplnkové pojistné podmínky pojištění plodin DPPPL 2 (2 listy)

Příloha č. 3 – Doplnkové pojistné podmínky pojištění rostlin speciál DPPRS 2 (1 list)

Příloha č. 4 – Doplnkové pojistné podmínky pojištění lesních porostů DPPLP 2 (1 list)

Příloha č. 5 – Doplnkové pojistné podmínky pojištění hospodářských zvířat DPPZV 2
(2 listy)

Příloha č. 6 – Doplnkové pojistné podmínky pojištění koní DPPKO 2 (2 listy)